171 1 93

Илм—ўзни билмакдир

МАЪРИФАТ

معرفت

MARİFAT

Халқ зиёлилари газетаси | *1931 йилдан чиқа бошлаган* | 1993 йил 10 ноябрь, чоршанба | № 68 (6579). Баҳоси сотувда эркин нархда.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

5 ноябрь куни республика Вазирлар Маҳкамасининг мажлиси бўлди. Уни Бош вазир А. Муталов очди.

Мажлисда республикада иқтисодий ислоҳотнинг бориши ва халқ хўжалиги тармоқларининг тўққиз ойлик иш якунлари, давлат бошқарув идораларига сарфланадиган бюджет маблағларини қисқартириш, корхоналар ва ташкилотларнинг зарар кўриб ишлашини бартараф этиш юзасидан амалга оширилаётган тадбирлар муҳокама қилинди.

Ўзбекистон Республикаси молия вазири Э. Боқибоев, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги давлат солиқ бош бошқармаси бошлиғи Ш. Гатауллин, Андижон вилояти ҳокими Қ. Обидов, Сурхондарё вилояти ҳокими Ж. Норалиев, Хоразм вилояти ҳокими М. Жуманиёзовнинг ана шу масалалар юзасидан ҳисоботлари тингланди.

Мажлисда республика Президенти Ислом Каримов нутқ сўзлади. Президент, жумладан, республикада иқтисодий барқарорлик сақланаётгани, маҳсулот ишлаб чиқариш миқдорининг пасайиши тўхтатилганини таъкидлаб, халқ хўжалигининг асосий бўғини бўлмиш қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотни янада кенгайтириш, айниқса, корхона ва хўжаликларнинг зарар кўриб ишлашига барҳам бериш, солиқ тизими фаолиятини такомиллаштириш, ташаббускорликни қўллаб-қувватлаш ҳамда вазирлик, вилоят ва туман раҳбарларининг бу борадаги вазифалари хусусида гапирди. Шунингдек, миллий валютага ўтиш масаласига батафсил тўхталди.

Мажлисда республика Олий Кенгаши раиси Ш. Йўлдошев қатнашди.

(ЎзА).

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ПУЛ МУОМАЛАСИНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШГА ОИД ҚЎШИМЧА ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

СССР Давлат банки ва Россия банкининг 1961—1992 йилларда чиқарилган қоғоз пуллари собиқ СССРнинг кўпчилик мамлакатлари ҳудудида муомалада бўлиши тўхтатилганлиги муносабати билан ҳамда республиканинг иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш ва пул муомаласини барқарорлаштириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Бундан буён, 1993 йилнинг 9 ноябридан бошлаб Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг алоҳида фармойиши чиққунга қадар СССР Давлат банки ва Россия банкининг 1961—1992 йиллар нусхасидаги нақд рубль қоғоз пулларининг аҳоли томонидан омонатларга қўйишида қуйидаги тартиб ўрнатилсин:

доимий пропискага эга бўлган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари мавжуд омонатларини бир йўла 200 минг рублдан ошмайдиган миқдорда тўлдиришга, қўйилган омонатлари бўлмаган тақдирда эса шунча миқдорда янги омонатни қўйишга ҳақлидирлар. Иш ҳақи, пенсиялар, алиментлар, стипендиялар ва нафақаларнинг тушумлари бўйича нақд пулсиз ўтказилган маблағлар уларда ҳисобга олинмайди. Жамғарма банкининг муассасалари омонатчининг паспортига киритилган омонат тўғрисида белги қўяди, бу эса ходимнинг имзоси ва муҳр билан тасдиқланади;

— 200 минг рублдан ортиқ бўлган омонат маблағлари алоҳида махсус фоизсиз ҳисобга қабул қилинади ва бу омонатлар 6 ой муддатга улардан фойдаланиш ҳуқуқисиз тўхтатиб қўйилади.

2. Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки ва Жамғарма банки алоҳида махсус фоизсиз ҳисобга қўйилган нақд пул маблағларининг манбалари тўғрисида тақдим этиладиган ҳужжатларни кўриб чиқиш ва кейинчалик улардан фойдаланиш тартиби ҳақида бир ҳафта муддат ичида таклифлар киритсинлар.

3. Жамғарма банкининг маҳаллий муассасалари Ўзбекистон ҳудудида пропискада турмаган ва Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари бўлмаган шахслардан омонатларни қабул қилиб олиши тақиқлансин.

4. Республика Вазирлар Маҳкамаси ва Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг қўшимча кўрсатмаларини олгунга қадар янги ташкил этилаётган хўжалик юритувчи субъектларни рўйхатга олиш ҳамда банк муассасалари томонидан жисмоний ва юридик шахсларга янги счётлар очиш тўхтатиб турилсин.

5. Кўзда тутилаётган тадбирлар муносабати билан банкларга ва хўжалик юритувчи субъектларга чакана савдода ва пулли хизматлар соҳасида нақд пулсиз ҳисоб-китобларнинг барча шаклларидан кенгроқ фойдаланиш тавсия этилсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ва Молия вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари ушбу қарор қатъий ижро этилиши устидан таъсирчан назоратни таъминласинлар.

7. Мазкур қарор билан республика аҳолисини кенг кўламда таништириш учун у оммавий ахборот воситаларида эълон қилиниб, банкларнинг барча муассасаларида осиб қўйилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. КАРИМОВ.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ЯНГИЛИКЛАРИ

ТАЛАБАЛАРГА ДАВЛАТ СТИПЕНДИЯЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1993 йил 5 февралдаги «Ўзбекистоннинг ўқувчи-ёшларини рағбатлантириш чоралари тўғрисида»ги Фармонида ўқувчиларнинг истеъдодларини намоён этиш ва ижодий қобилиятларини ривожлантириш, уларда мустақил Ўзбекистон фуқаросининг юксак маънавий фазилатларини шакллантириш мақсадида бир қатор амалий чоралар белгиланган эди. Хусусан, республика олий ўқув юртлари талабалари учун таълим йўналишларига мувофиқ Беруний, ибн Сино, Навоий ва Улуғбек давлат стипендиялари таъсис этилди.

Яқинда Ўзбекистон олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошида ташкил этилган махсус комиссиянинг йиғилиши бўлиб ўтди.

Комиссия Ўзбекистон республикаси олий ўқув юртлари Илмий кенгашлари томонидан танлов асосида давлат стипендияларига тақдим этилган номзодларнинг ҳужжатларини атрофлича кўриб чиқди ва тегишли қарорлар қабул қилди. 1993/94 ўқув йилида аъло ўқиётган ва илмий (ижодий) ишда фаол қатнашиб келаётган юқори курс талабалари учун жами 109, жумладан, Беруний номидаги — 33, ибн Сино номидаги — 22, Навоий номидаги — 32, Улуғбек номидаги — 22 та давлат стипендиялари тайинланди. Давлат стипендияларининг миқдори ўзлаштирувчи талаба учун белгиланган стипендия миқдоридан икки марта кўпдир. Бундай талабаларнинг ойлик стипендиялари шу йил 1 ноябрдан бошлаб 23200 сўмни ташкил этди.

Ўз мухбиримиз.

ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ 50 ЁШГА ТЎЛДИ

Ўтган ҳафта пайшанба куни Алишер Навоий номидаги давлат академик Катта театрида Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ташкил этилганлигининг 50 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди. Йиғилишни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари М. Қорабоев очди.

Республика Фанлар академияси президенти М. Салоҳиддинов академиянинг 50 йил мобайнида босиб ўтган тарихий йўли ҳақида маъруза қилиб, жумҳуриятимиз илм-фанининг маркази бўлган бу даргоҳнинг ёши фақат ярим аср билан ўлчанмаслигини, улуғ боболонларимиз ал-Хоразмий, ал-Беруний, ибн Сино каби умумбашарий маданият ривожига улкан ҳисса қўшган буюк алломалар бу муборак сарчашма бошида турганликларини таъкидлади. Шунингдек, фанимизнинг бугунги ноёб ва кўркам биноси пойдевори бир неча асрлар муқаддам барпо этилганлигини фахр ила қайд этди.

Тантанада Россия Федерацияси Фанлар академияси академиги В. Котельников, Озарбайжон Фанлар академияси президенти Э. Салаев, Белорусь Фанлар академияси академиги Н. Борисевич, германиялик олима Д. Шенк, Тожикистон Фанлар академияси вице-президенти Т. Назаров, Қирғизистон Фанлар академияси президенти И. Айтматовлар ўзбекистонлик ҳамкасбларини муҳим сана билан қизғин табрикладилар.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримов сўзга чиқди. Президент мамлакатимиз Фанлар академияси ўтган ярим аср мобайнида жумҳуриятимиз фани тараққиёти йўлида, миллий илм соҳибларини тарбиялашда улкан ишлар қилганини таъкидлади. Мамлакатимизда таъсис этилган ал-Хоразмий ва Заҳириддин Муҳаммад Бобур медалларини атоқли олимлар Х. Фозилов ва У. Каримовларга топширди.

Йиғилиш ниҳоясида Президент Ислом Каримов республикамизнинг бугунги ижтимоий-иқтисодий ҳаётининг муҳим масалалари хусусида ҳам қисқача сўзлаб берди.

Анжуманда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси Ш. Йўлдошев, республика Бош вазири А. Муталов ва бошқа расмий кишилар қатнашдилар.

Тантана санъат усталарининг концерти билан якунланди.

ОБУНА—94

ВАҚТ ЎТИБ БОРМОҚДА

(Фарғона водийси бўйича ўз мухбиримиз Аваз ҲАЙДАРОВ телефон орқали хабар қилади).

Андижон вилоятида 663 та халқ таълими муассасалари ва 32574 нафар халқ таълими ходимлари бор. «Маърифат» газетасига 1993 йили жами 8982 киши обуна бўлган эди. Келгуси йил учун обуначилар сони шу йилнинг 8 ноябрига қадар 5230 кишини ташкил этди.

— Вилоятимизда обуначилар сонини 10 минг кишидан оширамиз, — деди вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Жўрабой Халилов.

* * *

Фарғона вилоятида обуна ишлари кенг миқёсда олиб бориляпти. У ерда 602 та халқ таълими муассасаси ва 42431 нафар халқ таълими ходими бор. Жорий йил учун обуна вилоят бўйича 10831 тани ташкил этган эди. Келгуси йил учун эса бу кўрсаткич ҳозиргача 5 мингтани ташкил этди.

— Ҳозир пахта йиғим-терими даври, барчамиз учун енгил бўлмаган кунлар, — деди вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Жўрабой Хўжақулов. — Лекин обуна учун ташвиқот-тарғибот ишларини тўхтатганимиз йўқ. Бу борада бошқармамиздан бир масъул ходимни жамоатчи сифатида мутасадди этиб тайинлаганмиз. Зеро, «Маърифат»ни ҳар бир халқ таълими ходими, албатта, ва биринчи галда ўқиб бормоғи лозим.

* * *

Наманган вилоятида ҳам обуна ишлари диққат-эътибордан четда қолаётгани йўқ. Жамоатчи мухбирлар, фаол муаллимлар бу борада ташвиқот-тарғибот ишлари олиб боришяпти. Жойлардан муаллимлар жамоасини бепул обуна қилиш учун ҳомий ташкилотлар ахтариляпти.

Вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Нозимжон Қозоқов шундай деди:

— Газета Наманганда амалга ошираётган ишларимиз ҳақида ҳам яхши мақолалар бериб боряпти. Қарс икки қўлдан, дейдилар. Шундай экан, биз «Маърифат» учун обунани иқтисодий тақчиллик даври бўлишига қарамай, ўтган йилги даражасига етказамиз, эҳтимол, ундан ҳам оширармиз. Имкониятимиз даражасида иш тутамиз. Хуллас, газетамиз учун қўлимиздан келадиган ёрдамни аямаймиз.

Вилоятда 663 та халқ таълими муассасаси бўлиб, уларда 32574 нафар халқ таълими ходими ишлайди. Ўтган йилги обуначилар сони жами 8982 кишини ташкил этган эди. Бу йил обуна кўрсаткичи 8 ноябрга қадар атиги 3900 тани ташкил этди.

* * *

Ҳозир бозор иқтисоди шароити, тақчиллик даври. Ҳеч кимга осон тутиб бўлмайди. Ўқитувчининг маоши қанчалик оширилгани билан, бу кунги беқарор нарх-наво уни яна ва яна камга чиқаряпти. Бунинг устига, газетанинг таннархи ҳам ошиб кетди. Ана шундай шароитда ҳам оила бюджетидан иқтисод қилиб «Маърифат»га обуна бўлаётган муаллимларга ўз миннатдорчилигимизни билдирамиз.

Ф. СП—1

Алоқа вазирлиги «Матбуот» уюшмаси»

АБОНЕМЕНТ рўзнома / ойнома 64595 (нашр кўрсаткичи)

МАЪРИФАТ (нашр номи)

Обуна сони

1994 йил учун (ойлар бўйича)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Қаерга

(почта кўрсаткичи)

Кимга

(исми ва отасининг исми бош ҳарфлари)

п. в. | жойи

РЎЗНОМАНИ ЕТКАЗИШ ВАРАҚЧАСИ

64595 (нашр кўрсаткичи)

МАЪРИФАТ (нашр номи)

Обунани ян-ги манзилга юбориш	Баҳоси	Сўм	Обуна сони
	Баҳоси	Сўм	

1994 йил учун (ойлар бўйича)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Қаерга

(почта кўрсаткичи) (манзил)

Кимга

(исми ва отасининг исми бош ҳарфлари)

ҲАМКОРЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ БЕҚИЁС

Ўзбекистон Республикасининг кўплаб мамлакатлар билан дўстона алоқалари кундан-кунга ривож топаётганлиги, ўзаро ҳамкорликларнинг йўлга қўйилаётганлиги мустақиллик шарофатидир. Эндиликда иқтисодий ва сиёсий ҳамкорликлар қатори халқ таълими тизимида ҳам алоқалар ўрнатилиб, илғор тажрибалар, фикрлар алмашуви кенг йўлга қўйилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда АҚШ давлат таълими вазирлиги ўртасидаги ўзаро боғлиқлик ҳам эзгулик йўлида қилинаётган муҳим амалий ишлардан биридир.

Дарвоқе, эсингизда бўлса, шу йил бошидаёқ бу хайрли ишни йўлга қўйишга киришилиб, ўзаро шатномалар тузилганди. Шунга кўра, айни пайтда республикамиздан кўплаб ёшлар АҚШдаги илмгоҳларда таҳсил кўрмоқдалар, у ердаги тенгқурлари ҳаёти билан яқиндан танишмоқдалар.

Куни кеча Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида АҚШдаги АСПРЯЛ (АКСЕЛС) ташкилоти билан имзоланган шартномадан кўзланган мақсад ҳам икки томонлама таълимни ривожлантиришга қаратилган. Ўзбекистон халқ таълими вазири Ж. Йўлдошев ҳужжатни имзолар экан, ҳамкорлик икки давлат халқ таълими тизимидагилар учун алоҳида аҳамият касб этишини қайд этди. АҚШ АСПРЯЛ (АКСЕЛС) ташкилоти вакили Дан Дейвидсон ҳам таълим тизимини янгилашга, уни юқори поғоналардан бирига чиқаришда ҳамкорликнинг ўрни беқиёс эканлигини, ўзаро алоқалар узоқ йиллар давом этишини таъкидлади.

Меҳмонлар шу куни Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигида ҳам бўлиб, ҳамкорлик йўлида фикр-мулоҳазалар алмашдилар. Сўнгра Тошкент шаҳридаги мактаблар, мактабгача тарбия муассасаларида бўлиб, уларнинг фаолияти билан танишдилар.

Суратда: ҳамкорлик шартномаси имзоланаётган пайт.

Ҳ. СОЛИҲОВ олган сурат.

Дарсларни кузатганда

ОЛИС ВА ЯҚИН ТАРИХ

Тарих дарслари — ҳаёт дарслари. Шу фан бўйича яқинда Тошкентдаги икки билим маскани — педагогик коллеж ва болалар муассасалари бўйича мутахассислар тайёрлайдиган билим юртида уч машғулотни кузатишимга тўғри келди. Шунда икки хил манзаранинг шоҳиди бўлдим, икки хил фикр кўнглимдан кечди.

Ўша сонияларда коллеж раҳбарлари билан учрашишга улгурмадим. Даҳлизда бир йигитга дуч келдим. Баҳодир Сайфиев экан. Мақсадимни айтдим. Синфга кирдик. Орқадаги бўш ўринлардан бирига ўтириб, тарих дарсини кузата бошладим.

Такрорлаш — билимнинг онаси. Баҳодир Сайфиев дарсни ўтилган мавзуни сўрашдан бошлади. Кўнглимда фикрлар кечади. Баҳодир бугун ҳам мактабга тезроқ бориб, ўқувчиларини дилхуш кўришни, уларга табассум билан боқишни, бош ва қалам билан ишлашни, берган сабоғидан қониқиш ҳосил қилишни ўйлаган бўлса керак. Синфдагиларнинг ёши ҳам, тафаккури ҳам деярли бир хил. Баҳодир уларнинг шўх ва бир оз қувноқ балқиган кўзларига маъноли боқади. Лекин ўқувчилар «Ҳозир биздан дарсни сўраб қолса-я», дегандай саросимада. Назаримда, «Бугунги дарс қандай бўларкин? Умримизнинг 45 минути қандай ўтаркин?» деган ўйлар уларнинг кўнглида кечар эди. Ниҳоят, ўқитувчи мақсадга кўчди:

— Алиева Зулфия, — деди у. — Давлат асослари нималардан иборат?

Ўртага сукунат чўмди. Зулфия кўзларини бир нуқтага қадаб, жим тураверди. Демак, дарсга тайёргарлик кўрмаган.

Ўқитувчи Мирғиёсова ва Умароваларни саволга тутди. Афсус, улар ҳам жўяли бир гап айтишолмади.

— Қани, ўтган дарсни ким такрорлайди? — бир оз асабийроқ ҳолда сўради яна муаллим.

— Мен, — деди Абдураҳмонова. У билганича жавоб берди. Лекин ўқитувчи қониқмади. Ниҳоят, ўтилган дарсни ўзи такрорлашга киришди. Бошқа иложи ҳам йўқ эди.

Хўш, нега бундай бўлди? Наҳотки, ўқитувчи ўз дарсини яхши билмаса, болаларга сабоқ беролмаган бўлса? Наҳотки, 4-курс талабалари шу қадар суст бўлсалар? Ё ўқитувчи ўз устида яхши ишламасмикин? Ундай десам, Баҳодирнинг нутқи равон, ўзи маданиятли билимдон муаллимга ўхшайди. Ўтилган мавзуни такрорлаётганида мен унинг ана шу жиҳатларини илғаб олдим.

Ниҳоят, у янги мавзуни бошлади: «Давлат ва ҳуқуқ». Бу ўтган дарснинг давоми эди. Мавзу катта даврни қамраб олиши, табиий. Унинг моҳиятини очишда, мавзуни ўқувчиларга етказишда нималарга эътиборни қаратиш керак? Тарих даврларни тизимлаштириб ўрганишга асосланган. Қулдорлик жамиятининг емирилиши, феодал давлатининг юзага келиши, давлат ва ҳуқуқнинг ўзига хос хусусиятлари, капиталистик давлатнинг туб илдизлари, буржуа давлати ва ҳуқуқнинг моҳияти, эзувчи ва эзилувчи синфлар, халқ қўзғолонлари... Шу масалалар унинг фикрларида ўз ифодасини топди. Дарсдан кузатилган асосий мақсад ўқувчини изланишга ўргатиш, мавзунинг халқнинг улуғвор ишларига алоқадорлиги, Ватанга, жамиятга хизмат қилиш ҳаётнинг олий маъноси эканлигини ёшлар онгига сингдиришдан иборат.

Б. Сайфиев дарс ўтиш билан мулоқотга киришди, бир оз ҳаяжонланди, тўлқинланди. Ўқувчига янгилик беришга ҳаракат қилди. Ҳақиқий дарс — муаллим ва ўқувчиларнинг биргаликда изланишида равшанлашади. Ҳақиқий дарс — фикрлаш маданиятини ўстирувчи, ижодий лаборатория. Қаердаки, шу нарса йўқ экан, ўша ерда зерикиш, руҳсизлик сезилади.

Ўқитувчи дарсда ўқувчи онгини нурлантиришга интилса-да, лекин дарс кўпроқ эскича қолипда, бир ёқлама ўтди. Мактаб дастур ва дарсликларда собиқ СССР даврида ёзилган тарих ҳамон ўзгармаганлиги маълум бўлди. Б. Сайфиев ҳам шу дарсликка суянмай иложи йўқ. У феодал ва капиталистик давлат тизимлари ва ҳуқуқлари, эзувчи ва эзилувчи синфлар хусусида мулоҳаза юритар экан, фақат рус тарихидан мисоллар келтирди. Англия, Франция, Япония, Германиядаги халқ қўзғолонлари ва Россиядаги Пугачёв, Салават Юлаев сингари қўзғолон бошлиқларини тилга олди. Наҳотки, Ўрта Осиё, Шарқ ва Яқин Шарқ давлатлари, уларнинг ҳуқуқлари, тараққиёт, фан ва маданият ривожи мавзуга дахлдор бўлмаса? Наҳотки, мавзуни Ўзбекистон тарихи силсиласи билан боғлаш мумкин эмас? Тўмариснинг Аҳмонийлар подшоси Кайхусравга қарши юришлари, Широқ, Зарина... Булар халқ қаҳрамонлари эмасми? Спитаменнинг Искандар Зулқарнайнга қарши юришлари халқ қаҳрамонлигининг намунасидир, Турк ҳоқонлигининг вужудга келишида ака-ука Тумин ва Истеминнинг жасорати, Абрўй қўзғолони, Қутайбаю сарбадорлар, Маҳмуд Ялавоч қўзғолонлари, ундан кейинги давр қаҳрамонлари-чи? Дунёвий фанларга асос солган буюк алломаларнинг фан-маданиятни ривожлантиришдаги хизматлари наҳотки муаллим эътиборидан четда қолса?

Ўзбекистон мустақиллик йўлига кирди. Янги Конституция қабул қилинди. Шундай экан, Ўзбекистон давлатининг тузилиши ҳам шу мавзуга тўла дахлдор.

Ўқитувчи машғулотни тамомлагач, кимда савол бор, деб ўқувчиларга юзланди. Аммо ҳеч ким чурқ этмади. Ўқувчиларнинг ҳақиқатдан эмас, балки ўзлари ҳақиқат излаб, мустақил саволлар бериш, дарсликдан четга чиқишдан чўчиётганликлари сезилиб турарди. Бу дарсларда ижодий изланиш маромига етказилмаганидан, ўқитувчи билан ўқувчи ўртасида эркин ва ижодий муносабат қарор топмаганидан далолат эди.

Дарсдан кейин педагогик коллежнинг илмий ишлар бўйича директор ўринбосари Маҳмуда Одилова иштирокида Баҳодир Сайфиевнинг икки соатлик дарсини муҳокама қилдик. Унинг дарс ўтиш методи ва нутқ маданияти ҳақида ижобий фикрлар айтилди. Аммо дарс бир томонлама ўтгани, унинг Марказий Осиёнинг ўтмиши, ҳозирги ҳаёти, Ўзбекистон Республикаси билан боғланмаганлиги хусусида бир оз уни танқид қилдик. Сайфиев йўл қўйган жузъий камчиликларини тан олди, танқидий фикрлардан тўғри хулоса чиқариб иш кўришини айтди.

Энди мактабгача тарбия муассасаларига кадрлар етказиб бераётган шаҳардаги педагогика билим юртида тарих фанини ўқитиш қандай? Шу ҳақдаги таассуротларимизни ҳам билдирмоқчимиз.

Империализм — капитализмнинг алоҳида босқичи. Ўқитувчи Бахтиёр Умиров I курс ўқувчиларига янги тарихдан шу мавзуда баҳс очди. Ўқувчиларнинг эътиборини муҳим нуқталарга тортди.

Марксизм-ленинизм таълимоти капитализм чириб боради, социалистик жамият ривожланаверади деб талабаларни, умуман, жамиятни чалғитиб келди. Амалда, социалистик жамият сохта бўлгани учун тезда парчаланиб кетди. Капитализм эса ҳамон яшамоқда. Жаҳоннинг кўпгина мамлакатлари шу йўлдан бормоқда. Бугунги Ўзбекистон-чи? Қайси йўлдан бориши керак? Инсонпарварлик йўлидан. Ўзбекистон инсонпарвар, ҳуқуқий демократик жамият қурмоқда. Ижодий меҳнат шу жамиятнинг маънавий эҳтиёжига айланган. Капитализмнинг яхши жиҳатлари беҳисоб. Чет эл капитали Ўзбекистонга кириб келди. Фан ва техника соҳасида, малакали мутахассислар тайёрлашда Туркия, Германия, АҚШ ва бошқа ривожланган давлатлар билан дўстлик, ҳамкорлик шартномалари имзоланди. Тил ўрганиш, малака ошириш, кадрлар ўқуви, ҳамкорликда қўшма корхоналар қуриш йўлга қўйилди. Америка Қўшма Штатлари доллари Ўзбекистонга кириб келди. Вақти келиб республикамиз ўз валютасига эга бўлса, доллар ўз-ўзидан чиқиб кетади...

Ўқитувчи мавзуни Ўзбекистоннинг ҳаёти билан изчил боғлади. Бозор иқтисодиёти шароитида республикамиз олдида турган вазифаларни қандай қилиб ижобий ҳал этиш йўлларини ўқувчилар онгига сингдирди. Уларда ватанпарварлик, меҳнатсеварлик туйғуларини ҳосил қилди. Ўқувчиларнинг мавзуга қизиқиб, савол беришлари ва муаллимнинг саволларига жавоб излашлари, қизғин баҳсларидан уларни ақлини ишлатишга, фикрлашга ўргатганига тўла ишонч ҳосил қилдим.

Икки педагогика билим юртида тарих ўқитиш бўйича кузатилган дарслардан олган таассуротимиз икки хил. Ҳар икки мутахассис ҳам олий маълумотли. Малакаси ҳам етарли. Аммо биридан кўнглинг тўлса, биридан... Бу ўринда бир ўқитувчини мақтаб, иккинчисини камситмоқчи эмасмиз. Ўқитувчиларни безовта қилаётган муҳим фикрлар, эътирозлар ва таклифлар йўқ эмас.

Баҳодир САЙФИЕВ: — Педагогик коллежимизда 130 ўқитувчи кундузги ва сиртқи бўлимдаги 1540 ўқувчига дарс беради. Ўзбекистоннинг ўтмиши ва ҳозирги ҳаётини қамраб олган янги дарсликлар сув билан ҳаводек зарур. Ижтимоий фанлар, айниқса, Ўзбекистон халқлари тарихи дарслиги ҳамон нашрдан чиқарилмаган. Янги дастурлар ҳам.

Бахтиёр УМИРОВ: — Билим юртида ижтимоий фанлар бўйича методбирлашма раисиман. Бу фанлар бўйича етти олий маълумотли мутахассис бор. Янги дастур ҳақида кўп гаплар айтилаётир. Лекин ундан дарак йўқ. Аниқроғи, Халқ таълими вазирлиги Ўқув-методика марказининг 1992 йили чиқарилган 8 — 11-синфларга мўлжалланган «Ўзбекистон халқлари тарихи» дастури»дан бошқа дастур чиқарилмади. Янги дарслик ҳам шунақа. Эски дастурда Ўзбекистон халқлари тарихи учун 70 соат ажратилган. Бу етарли эмас. Дастурнинг «Социал-сиёсий бўлим»и мазмунан номукаммал, бўлим учун адабиётлар йўқ. Европа сиёсий тафаккурига катта ўрин берилган. Аслида уни қисқартириб, Ўрта Осиёга дахлдор ижтимоий билимларни беришни кўпайтирмоқ даркор. Яна бир фикр: битирувчи гуруҳларда ижтимоий фанлар ўрнига Ўзбекистон халқлари тарихидан давлат имтиҳони олиш мақсадга мувофиқдир. Токи, ўқувчи ўз Ватани тарихи ва қадриятларидан тўла хабардор бўлсин, маданий меросни халқ ҳаётига жорий эта билсин.

Икки илмгоҳнинг тарих ўқитувчилари Баҳодир Сайфиев ва Бахтиёр Умировларнинг куюниб гапиришларида жон бор, албатта. Ўзбекистон халқлари тарихи дарслигининг янги нашри ҳамон босиб чиқарилмаган. Шундай экан, бу фан бўйича янги дастурдан ҳам сўз очиш ҳам ўринсиз. Мактаб ва педагогика техникумларининг тарих ўқитувчилари 1992 йилда нашр қилинган Ўзбекистон халқлари тарихи дастури ва эски дарслик ҳамда қўлланмалардан фойдаланиб, машғулот ўтишга мажбурдирлар.

Шу ўринда яна бир фикрни айтиш жоиз. Маҳорат — билим калити. Ўқитувчи доимо изланса, ўз устида кўпроқ ишласа, унинг дарслари янада жонли ва қизиқарли бўлади. У ўз ўқувчиларига бир янгилик бера олади. Мактабгача муассасаларга кадрлар тайёрлайдиган педагогика билим юрти тарих фани ўқитувчиси Бахтиёр Умиров изланувчан, чуқур фикрлайдиган киши. Шунинг учун ҳам унинг машғулотларида толиби илмлар ҳамиша янгилик олишади. Баҳодир Сайфиевнинг дарслари бўлса бироз зерикарлидек туюлади. Унинг машғулотини кузатганимизда, ортиқча ҳаяжонга берилдими, ҳарқалай, дарсда туб ўзгариш қилмади. Ўқитувчи ўқувчи билан эркин бўлсагина, ҳақиқий мулоқот жонланади. Зотан, эркин фикрлашдан янгилик туғилади.

Дарҳақиқат, тарихни ўрганиш ижтимоий тараққиёт қонунларини ўрганишдир. Энг оғир пайтларда у тўғри ва холис хулоса чиқаришга ўргатади.

Ашур Али АҲМАД ўғли.

ГЁТЕ МАРКАЗИ— ЎЗБЕКИСТОНГА

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда Ўзбекистондаги Германия элчихонаси таклифига биноан, ГФРдаги Гёте маркази консультанти, тилшунос олим Ханс Дитер Эммерт шу йил октябрь ойида республика ўқув-услубият марказида амалдаги дарсликлар муаллифлари ва немис тили ўқитувчилари билан амалий машғулотлар ўтказди. Унда олий ўқув юртлари, мактабларнинг етакчи ўқитувчилари ва немис тили дарслиги муаллифлари қатнашдилар.

Давра суҳбати тарзида ўтказилган машғулотларда илм масканларида энг мукаммл дарсликлардан фойдаланиш, немис тили чуқур ўргатиладиган мактабларни техник воситалар, ўқув материаллари билан таъминлашга ҳомийлик қилиш каби масалалар чуқур таҳлил қилинди.

Машғулотлар тугагач, Х. Эммерт шаҳримиздаги 306-болалар боғчаси, 60-, 99-ўрта мактабларда, шунингдек, Жаҳон тиллари университети, Жаҳон дипломатияси ва иқтисодиёти университети ҳамда Тошкент Давлат университети жамоалари ҳузурида бўлиб, ўғил-қизлар билан суҳбатлашди. Учрашув чоғида Марокко, Тунис, Польша ва Туркия каби давлатларда ишлаганини, бизнинг таълим тизимимиз уларникидан бир қадар устун эканлигини айтиб ўтди.

Таълим масканларига ташрифдан кейин Х. Эммерт х[illegible] таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев қабулида бўлди. Германияда нашр этилган ўқув қўлланмаларини лицензия асосида Ўзбекистон Республикасидаги немис тили ўқитиладиган мактабларга жорий этиш, дарслик тузувчи муаллифлар гуруҳида олимлар, методистлар, ўқитувчилар ва Гёте маркази мутахассислари иштирок этишини таъминлаш масалалари юзасидан маслаҳатлашди.

Учрашувда Германиянинг Ўзбекистондаги мухтор элчиси Ханс Юрген Кайльхольц иштирок этди.

М. РАҲМАТУЛЛАЕВА,
РЎММ методисти.

ЭЪТИБОРЛИ КЎРГАЗМА

«Президент Фармонлари — амалда!» Булоқбоши туман халқ таълими бўлимида ташкил этилган янги кўргазма ана шундай деб аталди. Кўргазмадаги стендларда Ўзбекистон Республикаси Президенти халқ таълими соҳасида қабул қилган Фармонлар матнлари, бу муҳим ҳужжатларни амалга оширишда тумандаги кенг кўламли ишлар акс эттирилган.

Махсус тайёрланган диаграммалардан кейинги икки йил ичида бажарилган ишларни томошабин аниқ билиб олиши мумкин. Жумладан, туман халқ таълими тизимида меҳнат қилаётган ўқитувчилар, тарбиячилардан 78 киши давлат ва кооператив уйларни хусусийлаштириб олдилар. 360 халқ таълими ходимига эса томорқа майдонлари ажратиб берилди.

Педагогик ходимлар имтиёзларидан фойдаланиши учун шарт-шароитлар яратилди. Жумладан, ҳозир 1994 нафар ўқитувчи ва тарбиячи электр қувватидан бепул фойдаланмоқда.

Умуман, кўргазма давлатимизнинг халқ таълими ходимларига кўрсатаётган ғамхўрлиги Булоқбошида қандай рўёбга чиқаётганини муфассал акс эттирган. Ундаги далиллардан ўқитувчилар мактабларда ўғил-қизлар билан ўтказаётган суҳбатларида ҳам фойдаланишаяпти.

Ш. КЕЛДИЕВ.

Экологик тарбия

БОРЛИҚ МУСАФФО, КЎНГИЛ ЧАРОҒОН

Экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш давримизнинг энг долзарб муаммоларидан. Яқинда табиатни муҳофаза қилиш Ангрен минтақа қўмитаси ва Ангрен шаҳар халқ таълими бўлими томонидан мактабларда экологик тарбияни яхшилаш масалаларига бағишланган давра суҳбати бўлди.

Давра суҳбатида Ангрен шаҳар халқ таълими бўлими мудири Э. Эшматов, Табиатни муҳофаза қилиш Ангрен ҳудудий қўмитаси раиси А. Раҳматуллаев, Ангрен шаҳар қизил ярим ой жамияти раиси К. Алиева, Тошкент вилоят давлат педагогика институти кафедра мудирлари С. Боқиев, А. Зокиров, шаҳар халқ таълими бўлимининг олий тоифали методисти А. Нурбобоев иштирок этишди.

Э. ЭШМАТОВ: — Экологик таълим-тарбия жараёни оила, маҳалла, болалар боғчаси, мактаб, мактабдан ташқари муассасалар, ҳунар-техника билим юртлари, олий ўқув юртлари, завод-фабрикалар ва кенг жамоатчилик билан ҳамжиҳатликда олиб борилгандагина кўнгилдагидек натижа беришига ўз фаолиятимиз мисолида амин бўляпмиз. Бу ишни саккиз босқичда амалга оширдик.

Ўқитувчиларимиз оилаларда, мактаб ота-оналар йиғилишларида «Оилада экологик ва табиат муҳофазаси тарбияси» мавзуида, маҳаллаларда эса кўкаламзорлаштириш, сув, ҳаво, атроф-муҳитни тоза сақлаш ҳақида суҳбатлар ўтказишмоқда.

Шаҳримиздаги ҳамма боғчаларда табиат бурчаклари, гулзорлар ташкил қилинган. Тарбиячиларга мўлжалланган «Табиат сирлари билан болаларни таништириш», «Ўсимлик ва ҳайвонот оламига саёҳат» мавзуларида методик семинарлар мунтазам ўтказиб келинаётир.

Барча мактабларимизда экологик таълим ва табиат муҳофазаси тарбияси юзасидан аниқ режалар мавжуд. Бир қатор билим масканларида «Экологик таълим ва табиат муҳофазаси» хоналари ташкил этилган. Х. Алиқулов номли 5-ўрта мактабни экологик таълим-тарбия йўналишидаги мактабга айлантирганмиз. Шу мактаб базасида шаҳар ўқувчи ёшлар экологик марказини ташкил этдик. Унинг вазифаси ўқувчи-ёшлар ўртасида экологик тарғибот-ташвиқот ишларини олиб боришдан, турли кечалар, конференциялар уюштиришдан, табиат, сув, ҳавога, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига зарар келтирувчи манбаларга қарши кураш олиб боришдан иборат.

Ўқувчи ёшлар экологик маркази қошида қатор тўгараклар иш олиб бораяпти. Жумладан, табиатсевар ёш мусаввирлар ташкил этган «География, экология ва табиатни муҳофаза қилиш» хонасида Ангрен, Оҳангарон водийси, Тошкент вилояти ва Ўзбекистон табиати ва экологиясига оид бой материаллар йиғилган. Ўқувчилар кучи билан вилоят ўсимлик, ҳайвонот дунёси, табиий ёдгорликлари ва экологик карталари яратилди.

А. РАҲМАТУЛЛАЕВ: — Табиатни муҳофаза қилиш, атроф-муҳитни экологик соф сақлашдек муҳим ишга ҳисса қўшишда биз шаҳримиз жамоатчилиги, айниқса, мактаблар, мактабдан ташқари муассасалар, ўқув юртлари билан узвий алоқа ўрнатганмиз. Биргина 5-ўрта мактаб мисолида гапирадиган бўлсак, узоқ йиллардан буён ҳамжиҳатликда иш олиб бораётирмиз. Мактаб ўқувчилари Чотқол, Қурама тоғларидаги шифобахш гиёҳларни, ҳайвонот дунёсини асраб-авайлашда, муҳофаза қилишда бизга кўмаклашишади, назоратчи ходимларимиз шаҳар мактабларининг экология ва табиат муҳофазаси хоналарини материаллар билан бойитишда яқиндан ёрдам бериб келишмоқда.

К. АЛИЕВА: — Юртимиздаги улкан янгиланишлар фаолиятимизга янгича қарашга ундамоқда. Эндиликда экология ва табиатни муҳофаза қилиш жараёнида қўлни-қўлга бермасак, эртага экологик муҳитимиз янада ёмонлашса, табиатимиз ўз кўркини йўқотса, қилган ҳар қанча ҳаракатларимиздан фойда кам бўлиши аниқ. Шунинг учун ҳам шаҳар қизил ярим ой жамияти она табиатни асрашда фаол иштирок этиб келяпти. Шаҳримизда ўтказилган «Ёш экологлар» кўрик-танлови ғолибларини қимматбаҳо совғалар билан тақдирлаш, 5-ўрта мактабнинг махсус синф ўқувчиларига қўлланмалар олиб бериш учун анчагина маблағ ажратдик.

С. БОҚИЕВ: — Суҳбатдошларимиз аҳиллик, ҳамкорлик ҳақида гапиришяпти. Бу гапларда жон бор. Яқин-яқинларгача баъзи соҳаларда бўлганидек, экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш тарбияси жараёнида ҳам тарқоқлик, турли услубларда иш олиб бориш мавжуд эди. Бугунги кунда мактаб ва ўқув юртлари ўртасида йўлга қўйилган ҳамкорлик яхши самаралар бераётганининг гувоҳимиз. Институтимиз билан 5-ўрта мактаб педагогик жамоаси ўртасида узоқ йилларга мўлжалланган шартнома тузганмиз.

А. ЗОКИРОВ: — Ижодий ҳамкорлигимиз натижалари кўзга яққол ташланиб турибди. Мактаб қошида институтимизнинг табииёт ва география факультети талабалари экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш тарбияси йўналишида амалий илмий тажрибалар ўтказадиган лаборатория очганмиз. Бу ишда бизга шаҳар халқ таълими бўлими, мактаб педагогик жамоаси яқиндан ёрдам берди. Институтимиз бир неча талабаси назарий билимни мактабда ташкил этилган экологик таълим ва табиат муҳофазаси лабораториясида амалда синаб кўрди. Бу бўлажак ўқитувчи учун ҳаёт мактабидир.

А. НУРБОБОЕВ: — Шаҳримизда экологик тарбия юзасидан тўпланган илғор иш тажрибаларини оммалаштириш борасида турли тадбирлар ўтказиб келинмоқда. Жумладан, 29-ўрта мактабда вилоят миқёсида «Табиат эҳсонлари», 5-ўрта вактабда эса «География дарсларида экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш тарбияси» мавзусида вилоят география ўқитувчилари илмий-амалий анжумани ўтказилди.

Ишни яхшилаш мақсадида экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш тарбияси юзасидан иш олиб борувчи изланувчан, ижодкор ўқитувчилар гуруҳини ташкил этганмиз. Гуруҳ экологик таълим соҳасида яратилган янгиликлар, турли тавсияномалар, дарс ишланмалари, кўргазмали қуролларни ҳаётга татбиқ этиш билан шуғулланади. Хуллас, экологик таълим ва табиатни муҳофаза қилиш тарбияси юзасидан ижодий муҳит яратиш асосий мақсадимиздир.

Давра суҳбатини мухбиримиз Ғафур МИРЗО ёзиб олди.

БОЛАЖОНЛАР АРДОҚДА

...Эрталаб гўдагимизни қабул қилиб олган «боғча опа»нинг ёқимтой, нурафшон ёки қиш осмонидек тунд ва совуқ чеҳраси тез-тез кўз ўнгимизда намоён бўлади. Бу, албатта, унинг феъл-атворига, ўз ишига масъулият билан қарашига ёки кайфиятига боғлиқ. Табассум билан боламизни суюб, эркалаб олиб қолса, кўнглимиз хотиржам юмушга жўнаймиз. Борди-ю, тарбиячи бадфеъл бўлиб кўнглимиз шишасини синдирса, нуридийдамиз ортимиздан йиғлаб қолса, биз оналарнинг ҳаловатимиз йўқолади. Ишга қўлимиз бормай, кўнглимиз ғаш бўлиб юрамиз...

Пойтахтимиздаги Собир Раҳимов туманида 522-боғча бор. Бу боғчада ишлаётган тарбиячи қиз-жувонларнинг ҳаммаси ҳам биз оналар истагандек ширинсухан, меҳрибон. Улар ўзларига бириктирилган болажонларни авайлаб, ардоқлаб тарбиялаяптилар. Малакали педагог Мавжуда опа Ғиёсова жажжилар ошёнида мудира.

Мавжуда опанинг фидойилиги, жонкуярлиги туфайли боғчадаги ҳар бир иш режа асосида саранжом-саришта қилиб бажариляпти. Туркиялик дўстимиз Умар Гул афанди билан боғчани кўздан кечирар эканмиз, эшитганларимиз рўё эмас, рост эканлигига амин бўлдик. Умар Гул афандига ҳам бу ердаги таълим-тарбия ишлари ниҳоятда маъқул бўлди. Айниқса, унга боғчанинг кенг ва қулай жойда жойлашганлиги ёқди. Меҳмоннинг фикрича, Туркиядаги «Оналар мактаби» (уларда боғчалар шундай деб юритилар экан) тор ва тиғиз жойларда жойлашган бўлиб, боғчаларнинг кўпчилиги хусусий. Уларда тўлов пули ҳам каттагина миқдорни ташкил қилар экан. У боғчага жуда катта қизиқиш билан қаради.

Боғчада жажжиларнинг яйраб-яшнаб тарбияланишлари учун барча шарт-шароит яратилган. Арғимчоқ, сирпанчиқ ва шунга ўхшаш ўйин инвентарлари жой-жойига қўйилган. Оппоқ халатли боғча опалар болажонлар атрофида парвона. Яшаш ва дам олиш хоналарининг ҳаммаси шинам, озода. Кичкинтойларнинг жони-дили бўлган турли ўйингоҳлар, машғулотлар учун зарур асбоб-ускуналар бадастир териб қўйилган. Хоналарнинг ҳар бирида бола руҳиятига таъсир қилувчи қизиқарли картиналар осиб қўйилган.

Хуллас, бу масканда болажонлар кун бўйи зерикмасдан ўйнаб-кулиб юришларига шак-шубҳа йўқ. Боғчада миллийлаштириш масаласига жиддий эътибор берилаяпти. Гуруҳлар деярли миллийлаштирилган. Хоналарнинг бир четига шарқона гилам тўшалган. Хонтахта, хонтахта атрофига атлас-кимхоб кўрпачалар солиниб, болишчалар қўйилган. Бахмал ёпинчиқли бешик шу қадар безатилганки, кўзни қувонтиради. Буларни кўрган болаларда ўзбекона расм-русумлар ва урф-одатларга нисбатан қизиқиш кучаяди.

Боғчадаги машғулотлар қизиқарли ўйин тарзида олиб борилади. Бу ердаги ҳар бир машғулот кабинет системасида ўтказилади. Нутқ ўстириш, риёзиёт, тасвирий санъат кабинетлари мавжуд.

Логопед хонаси ва унинг соҳибаси Дилором Жалолова амалга ошираётган ишлар тўғрисида алоҳида тўхталишни истардим.

Дилором опа ўн икки йилдирки, боғчада меҳнат қилади. У гуруҳлардаги болаларни орасидан, нутқида нуқсони борларини ажратиб олади-да, ҳар бири билан алоҳида шуғулланади. Изланишлар, тинимсиз меҳнат натижаси ёмон бўлмаяпти. Мактаб ёшига етганча болалар нутқидаги камчиликлар тузалиб, улар бийрон гапирадиган бўлишаётир.

Мавжуда, Дилором опалар билан суҳбатлашганимизда улар боғча «логопед боғчаси»га айлантирилса, яхши бўлар эди, деган фикрлар билдиришди. Келажакда бу масалага алоҳида аҳамият берилиб, мутахассислар билдирган фикрлар инобатга олинса, нур устига аъло нур бўларди.

Боғча рўзғорида қаламга олса арзийдиган гаплар кўп. Аммо биз боғча ҳаётидаги айрим мисолларнигина қоғозга туширдик. Энг муҳими, бу намунали кичкинтойлар масканида болажонлар ардоқда тарбияланяптилар.

Шарофат ИСКАНДАР қизи.

Соғлом авлод учун

«Ўзбектуризм» миллий ширкати Мирзо Улуғбек туманидаги 426-боғча кичкинтойларига катта ҳиммат кўрсатди. Улар ёрдами туфайли боғча биноси тўла таъмир қилинди. Шунингдек, ширкатдагилар боғчани замонавий жиҳозлар билан таъминлашда ҳам ўз саховатларини аямадилар.

СУРАТДА: тарбиячи Н. Қодирова болаларга телекўрсатувни тушунтирмоқда.

З. КИРИЛЛОВ олган сурат.

АБОНЕМЕНТНИ ТЎҒРИ ТЎЛДИРГАНИНГИЗНИ ТЕКШИРИНГ!

Абонементда касса машинасининг муҳри босилган бўлиши шарт.

Обуна ёки манзилгоҳни ўзгартиришни расмийлаштирганингизда касса машинаси бўлмаса ушбу алоқа бўлимининг календарли штемпелини босиши керак.

Бу ҳолда обуначига, обунага ёки янги манзилгоҳга пул тўланганлиги тўғрисида квитанция берилади.

Рўзнома ва ойномага обуна ёки манзилгоҳни ўзгартиришни расмийлаштиришганингизда карточкаларни сиёҳ билан, аниқ ва сўзларни қисқартирмасдан, шунингдек «Матбуот уюшмаси» жадвалидаги қоидаларга риоя қилиб тўлдиринг.

Манзилгоҳ ўзгартирилганида, ойларнинг катакларини ва «ПВ—ЖОЙИ» катакларини алоқа бўлими ва «Матбуот уюшмаси» ишчилари тўлдиришади.

Б-715—15.000.000—91 г.

Ватан ҳақида сўз

СУЛТОН ЖАЛОЛИДДИН

Хоразмшоҳлар сулоласига мансуб Жалолиддин Мангуберди (1220—1231 шоҳлик даври) ўзига нисбатан «шоҳ», «ҳоқон», «амир» каби сўзларни ишлатсалар, хуш кўрмас, фақат «султон», деб мурожаат этишларини ёқтирар эди.

Турк миллатининг бир неча йиллик тарихи, жумладан, турк миллатининг Жалолиддин Мангубердидай даҳо фарзандини тирилтириб миллатига қайтарган, яъни худди шундай ҳурмат-эҳтиромга муносиб Насавийнинг ёзишига қараганда, 1218 йили Чингизхоннинг Жўжи исмли ўғли туркий қабилалардан бўлмиш маркетларни қириб ташлаш, мол-мулкига эгалик қилиш учун ҳозирги Қозоғистоннинг дашту саҳролари томонга қувиб боради. Бу ҳақдаги хабар Муҳаммад Хоразмшоҳнинг қулоғига етади-ю, ўша томонларга от суради. Шоҳнинг нияти — Жўжини мағлуб этиш ва маркетларнинг мол-мулкига эгалик қилиш эди. Шоҳ зудлик билан Югур шаҳрига етиб ҳам боради. Шу тариқа Тўрғай даштларида қирилаётган ва қочиб бораётган маркетларга дуч келади. Шу ерда ғазабга минган Хоразмшоҳ Муҳаммад Жўжига қарши уруш бошлашини маълум қилади. Жўжи урушга журъат этмай, отаси бунга рухсат бермаганини рўкач қилади, лекин рақиби қарорида қатъий тургани сабабли урушишга мажбур бўлади. Хоразмшоҳда 60 минг аскар, Жўжида эса анча оз аскар бор эди. Уч кун давом этган шиддатли жангдан кейин Хоразмшоҳ 20 минг аскаридан жудо бўлади, ҳатто жангда енгилишига ҳам озгина қолади. Ўғли ва бош қўмондони Жалолиддин Мангуберди жонига оро кириб, ўнг қанотдан ёвга қаттиқ зарба бериб, чекиниш ва қочишга мажбур этди. Жўжи тунда ортида катта гулхан ёқиб қолдириб, жуфтакни ростлайди. Худди мана шу жанг Муҳаммад Хоразмшоҳнинг юрагига қўрқув солади-ю, у ўзини бошқа ўнглолмайди, тақдири ҳам асосан шу жангда ҳал бўлади.

Муҳаммад Хоразмшоҳ хатолар кетидан хатоларга йўл қўйиб бораверади. У Чингизхон юборган элчиларни жосусликда айблаб ўлдираверади. Сўнгги элчиларни Ўтрор шаҳрида онасининг уруғларидан бўлмиш Гўрхон орқали ўлдиртиради. Хоразмшоҳнинг ҳарбий қўмондонлари асосан онаси Туркан Хотуннинг уруғларидан эди. Онасисиз, онасининг қариндошларисиз у ўз билгича бирор ишни амалга оширолмасди. Ўтрордаги элчиларнинг қотили Гўрхонни Чингизхон ўзига беришни сўраганида, жумладан, бу масалани Жалолиддин Мангуберди ҳам кўтарганда ҳам шоҳ ҳеч кимга қулоқ солмайди ва шу билан Чингизхонни уруш бошлашга мажбур этади.

Муҳаммад Хоразмшоҳ Самарқандга (у ўзига қароргоҳ қилиб Самарқандни, онаси эса Хоразмни танлаган эди) қайтганидан кейин зудлик билан ҳарбий кенгаш чақиради. Ҳарбийлар, мўътабар кишилар Муҳаммад Хоразмшоҳга ўз қарамоғидаги 400 мингли қўшинни тезлик билан йиғиш, ёвга қарши йўлга отланиш ва ҳориб келаётган душман аскарларини хилват ерларда тузоққа илинтиришни таклиф этишади. Бошқа бировлар Гўрхонни Чингизхонга бериш зарурлигини алоҳида таъкидлашиб, ҳали ҳам бу ишни амалга ошириш мумкинлигини айтишади. Жалолиддин ҳам отасига шу таклифни киритади. Муҳаммад Хоразмшоҳ ҳамманинг фикр-мулоҳазаларини очиқчасига рад этиб, тақдирни қиличлар ҳал қилади, дея кенгашга якун ясайди. Афсуски, у тақдирни қиличлар ҳал этишига ҳам имкон бермайди. Кенгаш охирида у барча вилоятлар ўз лашкарлари билан ўзларини ҳимоя этсинлар, дея буйруқ беради. Бу — унинг галдаги, яъни ақлга сиғмайдиган даражадаги улкан хатоси эди ва бу хато ўзининг бошига ҳам етди, бошқа ўзини ўнглолмади.

Бўлиб ўтган ҳарбий кенгаш ва у ерда кўрилган масалаларни жосуслар дарҳол Чингизхонга етказишди... Чингизхон йўл-йўлакай жиддий қаршиликларга учрамай бостириб келаверди. Юрагига ғулғула тушган Муҳаммад Хоразмшоҳ Самарқандни ташлаб, Хоразм томонга чекинди.

Самарқанд, Бухоро қўлдан кетганини эшитганидан кейин эса Хоразмни ҳам ташлаб қочишга мажбур бўлди. Ғазна томонларга бошпана излаб кетди. Давлатнинг, миллатнинг тақдири ҳал бўлаётган паллада шоҳ яна бир чидаб бўлмас хатога йўл қўйди. Ўғиллари орасидан валиаҳд танлашда онаси Туркан Хотун ва унинг яқинлари зўрлови билан катта ўғли Жалолиддин Мангубердини эмас, кенжа ўғилларидан бири — Қутбиддин Ўзликшоҳни тайинлади.

Қутбиддин Ўзликшоҳ ақлда, фаросатда, ҳарбий ишларда, эътиқодда акасидан бирмунча паст поғонада турарди. Отасининг бошига қора кунлар тушганда ҳам кунига биргина Жалолиддин яради. Шундан кейин шоҳ хатосини тушуниб, кўз ёшлари билан 1220 йили ўрнига султон этиб Жалолиддинни тайинлади. Бу пайт барибир вақт ўтган, давлат қўлдан кетган, Ватан таланаётган, миллат ёвнинг қўлида қирғин бўлганди...

1220 йили Муҳаммад Хоразмшоҳ ўғли Жалолиддинга расмий равишда тахтни топширганидан кейин қонуний Султон Хоразмни эгаллаш, вақтни қўлдан бой бермай давлатнинг қўшинини жамлаб, тарқаб кетган ҳарбий қўмондонларнинг бошини қовуштириш умидида ўзининг содиқ ноиблари, аскарлари билан йўлга чиқади. Хоразм тахтини эгаллайди. Шу орада Султоннинг содиқ ноибларидан бири Туркан Хотун, унинг яқинлари ва Қутбиддин Ўзликшоҳ бошчалигида Жалолиддинга қарши суиқасд уюштирилаётганини етказади. Тийрак Султон дарҳол фожианинг олдини олиб, яқинлари билан оти жиловини бошқа томон — Наса шаҳрига буради. Тарихчиларнинг ёзишича, ўша куни унга Темир Малик ва уч юзга яқин аскарлари ҳамроҳлик қилади.

Насага яқин ерда бу оташин ватанпарварни 700 аскари билан мўғулларнинг алоҳида назорат тўдалари кутаётганди. Шу тариқа улуғ хоразмшоҳлар давлати қулаганидан кейин, тарихчиларнинг ифодаси билан изоҳлаганда, биринчи марта Турон фарзандлари билан ғайридин мўғуллар орасида мисли кўрилмаган жанг бўлиб, илк бор мусулмонларнинг қонга ташна қиличлари ёвнинг қонлари билан тўйди...

Султон галдаги жангга ҳозирлик кўриш ниятида зудлик билан Наса шаҳрини ортда қолдириб, Нишопурга жўнади. Аскар тўплаш мақсадида собиқ хоразмшоҳлар давлатига қарашли ерларга чопар юборди. Бироқ мўғуллар бу масалада унга имкон бермади. Шундан кейин у ноилож Ғазна томонга от жиловини бурди. Қандаҳор шаҳри яқинида унга отаси Муҳаммад Хоразмшоҳнинг амакиваччаси Амин Мулк 10 мингли аскари билан келиб қўшилди. Жалолиддин Балхга келиб Қандаҳорни қамал қилиб турган мўғулларга Амин Мулк ҳамроҳлигида ҳужум бошлайди. Мўғуллар, асосан Муҳаммад Хоразмшоҳ давлатни ташлаб қочганидан кейин «турклар оҳулар каби қочишгагина қодир, қиличлари тўмтоқлашган турклар ҳужум қилишга ярамайди», деган фикрда юрарди. Бахтга қарши мазкур жанг уч кечаю, уч кундузга чўзилди. Тўсатдан ҳужум бошлаб, шиддат билан ёвга ташланиб шафқатсизларча қирғинга кўчган туркларнинг авзойини кўриши билан мўғуллар қурбон бера-бера бир қисми қочиб қутулди.

Бу — ота-боболари 140 йил давом эттирган ва Муҳаммад Хоразмшоҳ осонгина ёвга топшириб қўйган Хоразм давлати қулаганидан кейинги Турон тупроғидаги ёш Султоннинг иккинчи ғалабаси эди.

Ғазабга минган Чингизхон аскарлари мағлубиятини эшитиши биланоқ Султонни кузатишга буйруқ беради. Мўғуллар билан илк тўқнашув 1220 йил, яъни Жалолиддин тахтга ўтирган йили юз берди. Султон 1221 йили Ғазнага етиб келди. Бу ерда унга халажий қабиласининг сардори Сайфуддин, Ироқ ва Балхнинг ҳокими Аъзам Мулк, шунингдек, афғон кўнгиллилари бошлиғи Музаффар Малик, қорлиқ қабиласининг сардори Ҳасанлар ўз ихтиёрлари билан келиб қўшилади.

Чингизхон томонидан жўнатилган Шига Қутлуғ найон бошчилигидаги 45 мингли лашкар Турон Султонини мутлақо тор-мор қилиш учун етиб келди. Минг бор шукроналар бўлсинким, бу жангда ҳам Оллоҳ турк фарзандларининг пешонасини силаб эркалатди... Чингизхоннинг олдида мулзам бўлган ҳарбий қўмондонлар, аскарлар яна ҳам шиддатга миниб, раҳм-шафқатни мутлақо унутиб, қутирган ит, қутирган туя каби жангга кирдилар. Еру кўк қайтадан даҳшатли манзарага гувоҳлик қила бошлади. Ғазна яқинидаги Парвона кентида икки кунга чўзилган жангда Султон Жалолиддин тенгсиз мардлик кўрсатди. Бу жангда туронликлар тарих билмаган, тарих китобларида зикр этилмаган қаҳрамонликлар кўрсатди.

Парвона яқинида юз берган ғалабадан кейин мўғулларнинг сон-саноқсиз мол-мулки ўлжа олинганди. Хом сут эмган бандаи мўминлар бандаликларига бориб мана шу мол-мулкни ўзаро талаша бошладилар. Бирортасининг миясига шу кез Ватан, миллат тақдири ҳал бўлаётган пайтда қўлни-қўлга бериб ёвга қарши курашиш зарурлиги ҳақидаги фикр келмади. Ҳайратга тушган бечора Жалолиддин афғон кўнгиллилари ва халажий, қорлиқ қабилалари ва ўз аскарларини яраштириш учун кўп ҳаракатлар қилади, Ватан, миллат бошига оғир кунлар тушган бир пайтда ўйлаб кўришга ундайди, бироқ меҳнатлари самара бермайди. Учта қабила Султонни тарк этдилар ва йўлда Чингизхон тўдаларига дуч келиб тиғдан ўтказилади. Султон маълум даражада ёлғизланиб қолди, кучи қирқилади... Бу бахтсизликдан, табиийки, Чингизхон усталик билан фойдаланди. Шундан кейинги тўқнашув Чингизхоннинг фойдасига ҳал бўлди. Турклар қирилиб кетди... Жалолиддиннинг тирик қолгани барибир Чингизхон учун хавфли эди.

Султон Чингизхон томонидан аста-секин қуршовга олинаётгани, усталик билан тузоққа илинтирилиши мумкинлигини сезиб Ғазнани ташлаб чиқиб кетади.

Унинг ортидан изма-из бораётган Чингизхон Султонни Синд дарёси соҳилларида учратади. Дарё соҳилида юз берган бу галги жанг шу қадар даҳшатли тус оладики, олдинги жанглар гўё ёш болаларнинг мушук-сичқон ўйинига ўхшаб қолди. Султоннинг мардлиги қўрқмаслиги, ҳарбий санъатига қойил қолган Чингизхон: «Нима қилиб бўлса-да, яраламай қўлга олинглар!» дея буйруқ берди. Ҳамон рақиблар халқа ясаб, уни қўлга олишга ҳаракат этардилар.

1221 йил 25 февралда юз берган мазкур жангдан кейин Султоннинг атиги 700 тагина аскари қолди. Шу арзимас аскарлари билан у ёвларга узоқ вақт қаршилик кўрсатди. Жангни давом эттириш самарасиз эканлигини англаган Султон ўзи билан бирга олиб кетаётган аёллари, хотинлари, фарзандлари, чўрилари ва кекса кишиларини сувга чўктириб юборишга қарор қилди. Ўзи эса от билан сувга ташланди. Эсон-омон нариги соҳилга ўтиб ҳам олди. Ҳайрат ва таажжубга тушган Чингизхон қўлини пешонасига соябон қилиб ортидан узоқ вақт ҳавас билан тикилди. Ўғилларига юзланиб: «Отанинг ана у Султондай содиқ ва арзанда ўғли бўлиш керак! Чингизхоннинг чангалидан омон чиқиб кетган экан, майли, тегманглар, бироқ у бошимизга яна кўп балоларни солиши тайин...», дея чекланади ва отининг жиловини ортига буради.

Ҳаёт-мамот жанги 1230 йил 10 августда юз берди. Султоннинг қўшинлари енгилди ва ўзи эса Хилат томонга қараб жўнади. Кейинги уринишлари эса самара бермади. Бу орада сотқинлар мўғулларга унинг аҳволи ҳақида хабар бердилар. Мўғуллар пайтдан фойдаланиб Султоннинг орқасига тушишди. Султоннинг кетидан 15 та мўғул қувиб бораётганди. Султон иккитасини ўлдиради, қолганлари ортига чекинади. Айндар қишлоғи яқинида Султонни куртлар қўлга олишади, талайди ва ўлдирмоқчи бўлганида: «Мени ўлдиришга ошиқманглар мен ҳақиқатдан ҳам Султон Жалолиддинман. Сизлар учун фойдалиси: мени Майафорикин ҳокими Малик Музаффар Шаҳобиддин Ғозига олиб боринглар, у мени ўз юртим томонларга жўнатади, сен эса бойиб кетасан», дейди.

Курт Султоннинг гапларига қулоқ солади. У Султонни хотини назоратида қолдириб, от излаб кетади. Салдан кейин ҳовлига бошқа бир курт кириб келади. Бу қуролланган курт эди. У аёлдан, ўтирган хоразмлик ким — дея сўрайди. Аёл, хоразмлик — Султон Жалолиддин эканини, эри билан дўстлашганини айтади. Хоразмликлар билан бўлган жангда акасини йўқотган курт Султонни, оддий хоразмлик бўлса керак, деган ўй билан ногаҳоний кўксига қилич солади...

Замондошлари ва тарихчиларнинг жиддий кузатишларига қараганда, Жалолиддин Мангуберди ёшлик давридаёқ тафаккури кучли, юраги катта бўлгани ойдинлашади. Шиддатли бўлишига қарамай, босиқ табиатли ҳам эди. Шеъриятга, мусиқага, диний илмларга, айниқса тарихга иштиёқи кучли эди. Ҳеч қачон, ҳеч кимга ёмонликни раво кўрмаган, қўлидан келганча ҳаммага баробар яхшилик қилган, мол мулкка асло қизиқмаган, ҳеч қачон фирибгарлик, ҳийла-найранг йўлини тутмаган. Эътиқодига доим комил бўлган.

Замондоши, шахсий котиби Шаҳобиддин Муҳаммад Насавий Султон Жалолиддинни шундай баҳолайди: «У қорамағиздан келган, паст бўйли, ҳақиқий турк эди, форс тилида ҳам яхши гаплаша оларди. Унинг жасорати ҳақида гап кетадиган бўлса, у шерларнинг шери эди, мардларнинг марди эди. У камсўз эди, ҳеч қачон жаҳли чиқмасди, ўзини ҳимоя ҳам қилмасди. У кам сўзлар, беҳад жиддий эди, ҳеч қачон кулмаган эди, баъзан жилмайиб қўярди, холос. У одилликни ёқтирарди. У оғир ва ноқулай вазият, шароитларга тушиб қолган кезларидагина феъл-атвори кескин ўзгарар, буни ўзи ҳам сезмай, англамай қолар эди. У қўл остидаги ва қарам қилган ерларидаги миллатларга, ҳарбий қўмондонларига, ноибларига, аскарларига ҳеч қачон ёмонликни раво кўрмас эди. Бироқ баъзан чорасиз қолиб босқинчилик йўлини тутишга мажбур бўларди...».

Ўйлайманки, яқин-орада шу даҳо бобомиз ҳақидаги ўз замондошлари ёзиб қолдирган ўнлаб китоблар чоп этилади, ёруғлик юзини кўради, ҳайкаллар ўрнатилади, номлари абадийлаштирилади ва авлодлари бу бетакрор зотнинг даҳолигига ўзлари гувоҳлик қилиб, у улуғ зотнинг руҳларини шод этади...

Ўктам ҲАКИМАЛИ.

ДАВР БИЛАН ҲАМДАМ, ҲАМҚАДАМ

Бугунги иқтисодий мураккаб шароитнинг ҳунар-техника билим юртларига таъсири бўлмаяптими? Бу муқаддас даргоҳлар янгиланиш жараёнида қандай ўзгаришларни бошдан кечирмоқда? Мухбиримизнинг бу саволларига Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги Ҳунар-техника таълими Бош бошқармасининг бошлиғи Виктор Анваровч ШАРИПОВ шундай жавоб берди:

— Айни пайтда республикамизда 440 та ҳунар билим юртлари фаолият кўрсатмоқда. Бу билим ўчоқларида икки юзу йигирма мингга яқин ўқувчи касб-ҳунар ўрганаётир. Ўқувчиларнинг кўпчилиги бир пайтнинг ўзида икки-уч касбни эгаллаётгани давр тақозосидир. Бу бозор иқтисодига ўтилаётган пайтда ҳунар масканини битирган ўқувчига енгиллик яратади. Биринчи мутахассислиги бўйича иш тополмаса, иккинчи, учинчи мутахассислиги бўйича ишлаш имконини беради.

Ҳунар-техника билим юртларида бўлаётган янгиликларнинг яна бири Туркия технологияси ва ўқув шаклининг жорий этилаётганлигидир. Аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, Ўзбекистонда ҳам Туркиядагига ўхшаган ҳунар лицейлари ташкил этилмоқда. Жумладан, янги ўқув йилида 28 та шундай маскан очилди. Уларга талабалар тест синови орқали қабул қилинади. Ўқув муддати 4 йил. Ўқиш поғонама-поғона олиб борилади. Биринчи поғонасида, яъни дастлабки икки йил давомида талабалар касб сирларини ўрганишади, шу даврда яхши натижаларга эришганларнинг маълум қисми тест усули орқали сараланиб, иккинчи поғонада ўқишга ўтказилади. Улар узлуксиз профессионал билимга эга бўлишади.

Республикамизда қишлоқ хўжалиги, енгил саноат, қурилиш, машинасозлик, тикувчилик ва бошқа бир қатор соҳалар бўйича янги ташкил этилган Туркия услубидаги ҳунар лицейлари яхши натижаларни қўлга киритишмоқда. Уларда таҳсил олишни истаб ариза бераётган ўқувчиларнинг кўплиги кишини қувонтиради. Масалан, бу йилги қабул пайтида енгил саноат ҳунар лицейига 120 ўринга 190 ўқувчидан ариза тушди.

Сўнгги икки-уч йил ичида ҳунар билим юртлари қизғин жараённи бошдан кечирмоқда. Халқ таълими вазирлиги республика Ўқув-методика маркази билан биргаликда янги ҳунар лицейларига мўлжаллаб давлат тилида ўқув ва йиғма мавзудаги режалар тўпламини чиқарди. Бу ҳунар даргоҳларда ўқув-ўқитув ишларига янгича ёндашиш пайдо бўлаётганидан дарақдир.

Ҳунар билим юртларида ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш борасида ҳам эътиборга молик изланишлар олиб борилаётир. Уларнинг кичик корхоналари ишлаб чиқараётган маҳсулотлар дўконлар пештахталарида озми-кўпми кўриниб тургани ва харидоргирлиги ҳунар билим юртларининг истиқболи борлигини кўрсатади, деб ўйлайман.

Яна бир гап. Сўнгги вақтларда ҳунар даргоҳларида миллий ҳунармандчиликка эътибор ниҳоятда ортиб бормоқда. Буни ўтган йили Тошкент шаҳрида миллий ҳунармандчилик бўйича ўтказилган республика савдо ярмаркаси яна бир марта яққол намоён этди.

Мухтасар қилиб айтганда, давр билан ҳамдам, ҳамқадам бўлган ҳунар билим юртлари изланишлар, ижодий-ижобий ўзгаришлар йўлидан бормоқда.

Зубайда УСМОНОВА.

ИЛМИЙ АНЖУМАН

Яқинда Низомий номли Тошкент давлат педагогика институтида докторантлар, аспирантлар ҳамда тадқиқотчиларнинг институт тарихида илк бор илмий-назарий, услубий анжумани ўтказилди. Йиғилишни институт ректори, профессор К. Юсупов очиб, халқимиз миллий қадриятларини юзага чиқаришга, бой маданий меросни ва тарихимизни холис ўрганиш асосида Ўзбекистон фуқаросининг юксак маънавий фазилатларини шакллантиришга ёш олимлар — тадқиқотчилар эътиборини кўпроқ жалб қилиш лозимлигини алоҳида таъкидлади.

Анжуманда қизиқарли маърузалар тингланиб, фойдали фикрлар баён этилди.

М. ХЎЖАМОВ,
аспирант.

Олий таълим фидойилари

РУҲИЯТ ИЛМИНИНГ БИЛИМДОНИ

Бу илм жамиятимиз иқтисодий ҳаётининг кўпгина соҳаларига кириб бормоқда. Ўқувчиларга билим бериш ва тарбиялашда уларнинг билимдонлиги, моҳирлиги ҳамда боланинг руҳий аҳволини тушуниб таъсир этишда руҳшунос олимларнинг ҳиссаси катта бўлаётир. Шундай фидойилардан бири руҳшунослик фанлари доктори, профессор Муҳаммет Галимович Давлетшиндир. У руҳият илми соҳасида республикамизда биринчилардан бўлиб, кўпгина илмий-тадқиқот ишлари олиб бораётир. Унинг фикрича, мактабни, ўрта ва олий ўқув юртларидаги таълим ва тарбияни мукаммаллаштириш учун чуқур тадқиқот ва амалий ишлар қилиш керак. Чунки, давримиз руҳшунослик фани олдига долзарб муаммоларни қўймоқда. Олим ўқувчиларнинг техник қобилиятини ўрганиш борасида бир қатор илмий-тадқиқот ишларини амалга оширди, қобилиятларнинг шаклланишини назарий ва амалий жиҳатдан исботлаб, бир қанча илмий мақола ва китоблар яратди.

М. Давлетшин Ўзбекистонда юқори малакали илмий ходимлар тайёрлашга ҳам ўз ҳиссасини қўшиб келаётган забардаст олимдир. Унинг раҳбарлигида Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтида бир қанча ёшлар руҳшунослик фанлари номзоди бўлишган. Ўқув даргоҳида илмий кенгаш ташкил этилган. Институтда амалиётчи руҳшунос олимлар тайёрлаш ҳам йўлга қўйилган. Бу ишнинг ташаббускори Давлетшиндир.

Олим ўз ютуқлари билан кифояланиб қолмайди. Мактабда, ўрта ва олий ўқув юртларида таълим-тарбияни ташкил этишда, талаба ва мураббийлар муносабатларини мукаммаллаштиришда, бола шахсининг шаклланишини бошқаришда, шахс ва унинг ижтимоий ҳаётида ҳал қилинмаган муаммоларнинг мавжудлиги унга тинчлик бермайди.

Яқинда олимнинг туғилганига 70 йил тўлди. Шу муносабат билан институт илмий жамоатчилиги, талабалар ва шогирдлари устозга таъзим бажо айлаб, энг яхши ниятларини изҳор этадилар.

А. ШОЖАЛИЛОВ.

ИЗЛАНИШ САМАРАСИ

Ал-Хоразмий номидаги ўн бир йиллик мактабни Бухоро вилоятининг Пешку туманида илғор таълим-тарбия маскани сифатида тилга олишади. Бу ерда ўқув машғулотлари ва синфдан ташқари тадбирлар юксак савияда ўтказилади. Фан кабинетлари ва синф хоналари дид билан жиҳозланган.

Замон талабларига жавоб берадиган 840 ўринли мактабда 674 ўғил-қиз ўқиётир. Мактаб педагогик жамоаси таълим-тарбия ишларини яхшилаш учун ота-оналар ва кенг жамоатчиликка таянган ҳолда иш олиб бормоқда.

— Мактабимизда таълимнинг техника воситалари, кўргазмали қуроллар ҳам етарли, — дейди мактаб директори Матёқуб Ҳамидов. — Лекин гап улардан ўринли ва оқилона фойдаланишда. Жамоамизда ижодкор, изланувчан ўқитувчилар бу борада ҳамкасбларига ўрнак бўлаётирлар. Айниқса, Ҳ. Қорабоева, Р. Ҳабибулина, Н. Савриев, З. Тожиева, О. Файзиева сингари ўқитувчиларни мисол қилиб кўрсатиш мумкин.

ТАСВИРЛАРДА: мактаб ҳаётидан лавҳалар.

Н. САИДОВ олган суратлар.

Тажриба манзили

БИТИМ АСОСИДА ИШЛАБ

Биз мактабда ўқитувчилар билан 10 йилдан бери битим асосида ишлаб, таълим-тарбия ишини шу йўналишда ташкил этмоқдамиз. Ўқитувчилар фаолиятини ана шу йўналишда ташкил этиш мақсадида вилоятимиздаги илғор педагогик жамоалар ишини атрофлича ўргандик. Хоразм вилояти Шовот туманидаги 120-Урганч шаҳридаги 2-Бухородаги 164-мактаб-интернатлар ҳамда Тошкент шаҳридаги 306-лицейда битим асосида иш ташкил қилинишини кўриб, тажриба алмашдик.

Битим асосида ишлашдан мақсад ўқитувчини моддий ва маънавий рағбатлантириш, унга ижодий иш муҳити яратиш, таълим-тарбия сифатини яхшилашдир.

Бу битим қуйидагиларни ўз ичига олади:

республиканинг амалдаги қонунчилигига мос фаолият кўрсатиш, синфдан ва мактабдан ташқари ишларни ташкил этиш, олимпиада, олий ўқув юртларига ўқувчилар тайёрлаш, тегишли фан хонасини бойитиб бориш, кўрик-танловларда иштирок этиш, жамоат топшириқларини бажариб бориш ва бошқалар. Бундан ташқари унда битимда унинг қанча муддатга тузилгани ва ўқитувчига берилган дарс соатлари миқдори ҳам кўрсатилади.

Ўқитувчи ва тарбиячилар билан келишилган битимни назорат қилувчи комиссия тузилади.

Дарс жараёни ана шу гуруҳ учун энг муҳим назорат майдонидир. Комиссия аъзолари дарс сифатини характерловчи муҳим жиҳатларига эътибор берадилар. Бу жиҳатлар балл асосида баҳоланади. Масалан, дарснинг системали ўтиши учун 5 балл, ўқувчиларга нисбатан талабчанлик ва интизом учун 6 балл, мустақил фикрлашга ўргатиш учун 8 балл, касбга қизиқтириш 3 балл, дафтар юритиш ва кундаликка баҳо қўйиш 1 балл ва ҳоказо.

Ёш авлод тарбиясида синфдан ва мактабдан ташқари ишларнинг илмий ташкил этилиши муҳим аҳамиятга эга. Ўқитувчининг бу соҳадаги фаолиятини қуйидагича баҳолаш мумкин:

ўқув йили мобайнида тайёрланган кўргазмали қуроллар учун 10 балл, фан кечаларини режа асосида мунтазам ўтказиб бориш — 4 балл; ўқув қуроллари ва мактаб ашёларининг янги ўқув йилига сақланиши — 10 балл; ўқитувчининг ўз билимини ва малакасини ошириб боришда шахсий иш режасининг бажарилиши — 4 балл; жамоат топшириқларини бажариши — 4 балл; ўқувчиларни олимпиадага тайёрлаш 2 баллдан 10 баллгача ва ҳоказо.

Синф раҳбари иш фаолиятини баҳолашда, жумладан, шундай баллар белгилаш мумкин:

ўқувчиларнинг йил мобайнидаги давомати — 10 балл; синф хонасининг янги ўқув йилига тайёрлиги — 10 балл; синф ўқувчилари ёрдамида кўргазмали қуроллар тайёрлаш — 5 балл ва ҳоказолар.

Биз битимни намунали мактаб ва юқори савияли ўқитувчини кўзлаб туздик. Аттестациядаги тоифа талабларига аниқлик киритиб, битимдаги зиммага олган мажбуриятини бажаришига қараб ҳақ тўладик ва моддий-маънавий рағбатлантирдик. Комиссия хулосасига кўра, ўқитувчи битимдаги шартларни 85 фоиздан юқори бажарса, олий тоифа, 80—85 фоизга — биринчи тоифа, 70—80 фоизга — иккинчи тоифа, 60—70 фоизга — мутахассис, 55—60 фоизга бажарса, шартли мутахассис даражаси берилади. Агар ўқитувчи тўплаган баллар 55 фоизга етмаса, у билан битим тузилмайди. Ойлиги паст ишга ўтказилади ёки бу соҳадан четлаштирилади.

Биз комиссия хулосасига асосланиб, яхши натижага эришган ўқитувчи, тарбиячиларга тоифа фарқидаги суммани ўқув йили охирида мукофот тариқасида тўладик. 1992—1993 ўқув йили якунига кўра, битим асосида ишлаётган 32 нафар ўқитувчи ва тарбиячидан 12 нафари рағбатлантирилиб, 60 минг сўм мукофот пули берилди. 3 нафар муаллим билан шартли битим тузилди. Икки ўқитувчи билан битим тузилмаслиги айтилиб, бошқа ишга ўтказилди.

Битим асосида ишлашимиз натижасида ўқувчилар билими тубдан яхшиланди.

Қ. ТЎЛАБОЕВ,
Чортоқ туманидаги 115-мактаб-интернат директори, олий тоифали ўқитувчи.

• *Акс садо* •

ЭЪЗОЗЛАШГА НИМА ЕТСИН?

«МАКТАБЛАРГА НОМ ҚЎЙИШ ШАРТМИ?» МАҚОЛАСИНИ ЎҚИБ

Икки йилдирки, мустақил мамлакатимизнинг моҳиятга молик манзилгоҳлари ўз элимизнинг машҳур кишилари ва муқаддас жойлари номи билан аталмоқда. Эътироф этиш керакки, бу хайрли ишимиз баъзан ихтилофларга сабаб бўлмоқда.

Эҳтимол, «Мактабларга ном қўйиш шартми?» мақоласининг муаллифига ҳам Тошкент вилоятининг Оҳангарон туманидаги 12-мактабга ном қўйишда юз берган муросасизлик вазияти туртки бўлгандир. Менимча, муаллифнинг инсониятнинг биринчи қалдирғоч фазогири Ю. Гагарин номини қолдириш ҳақида мазкур мактаб муаллимлари фикр билдиришмади деган мулоҳазаси тўғри. Қолаверса, мактабга шу масканда 25 йил директорлик қилган Қ. Деҳқонова номи берилган экан. Бу бир томондан яхши. Балки ўша мактабни ташкил этган, шу директорни ўқитган машҳур киши бўлгандир. Энг муҳими, мактабга номи берилгани яхши бўлипти.

Сирасини айтганда, мақолани ўқимасдан сарлавҳасига кўзим тушиши билан ўтган йили туманимизда энг кўҳна билим маскани бўлган, доҳий номи билан ярим аср аталиб келган 11-ўрта мактабга ном қўйишдаги тортишув ёдимга тушди. Шунда узоқ баҳс-мунозара бўлиб, мактабга на байналмилалчи Шаҳоб Ражабов, на илк бор 11-бошланғич мактабни ташкил этиб, 1942 йил урушда ҳалок бўлган Балхи Ҳасанов ва на унинг ёрдамчиси бўлиб, аввал ўқитувчи сўнгра 45 йил директор бўлиб ишлаган марҳум Қўзи Муқимов номи берилди. Туман халқ таълими бўлими ва ҳокимиятдагилар ҳақли талаблар билан қизиқишмади. Мактаб ҳали ҳам номсиз.

Иккинчи бир мисол, Улуғ Ватан уруши ногирони Нодир Қодиров Афғонистонда ҳалок бўлган ўғлининг номини у ўқиган 16-мактабга қўйдириш учун бир неча йил кирмаган эшиги қолмади. Алқисса, мазкур мактабни бўлиш эвазига Н. Қодиров илтимоси қондириладиган бўлди. Мана, билим даргоҳидан янги 22-мактаб ажралиб чиққанига ҳам 10 ой бўлибдики, отахоннинг илтимоси инобатга олинмаяпти.

Юқоридаги иккита воқеани келтиришимнинг боиси тушунарли бўлса-да, кўпдан мени мустақил замонамиздаги айрим кишиларнинг лоқайдлиги ташвишлантиради.

Хуллас, юқоридагилардан мустасносиз, мактабларга ном бериш боис маорифимизнинг ўтмиш фидойилари шахсини эъзозлашга нима етсин.

Э. САТТОРОВ,
Самарқанд вилояти Челак туманидаги 22-мактаб ўқитувчиси, Ўзбекистон журналистлар уюшмаси аъзоси.

ДИҚҚАТ, ТАНЛОВ!

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Давлат тили ҳақидаги Қонунни амалга ошириш комиссиясининг 1993 йил 1 июлдаги «Республикада яшовчи давлат тилини билмайдиган аҳоли учун ўзбек тилини ўрганиш бўйича қўлланмалар, дарсликлар тайёрлаш ва чиқаришнинг аҳволи тўғрисида»ги қарорини бажариш юзасидан Республика очиқ танловини эълон қилиш хусусида» буйруқ чиқарди.

— Танловни ўтказишдан мақсад, — дейилади буйруқда, — Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи русийзабон аҳоли, таълим-тарбия рус ва бошқа тилларда олиб бориладиган мактаблар, мактабгача тарбия ва мактабдан ташқари болалар муассасалари учун давлат тилини чуқур ўрганиш бўйича дастурлар ва дарсликлар яратиш, бу ишни жадаллаштиришнинг зарур услубиётини яратишдир.

Буйруққа асосан Республика ўқув-методика марказида иш олиб борувчи ташкилий қўмита ва 13 нафар соҳанинг билимдон мутахассис ҳамда олимларидан иборат танлов ҳакамлар ҳайъати тузилди. Очиқ танлов тўғрисида Низом ишлаб чиқилди ва тасдиқланди.

Танлов муддати 1994 йил 1 апрелгача.

Танлов 1994 йил 1 майга қадар якунланади ва ғолиблар эълон қилинади. Ғолиблар Низомда белгиланган миқдордаги пул мукофотлари билан рағбатлантирилади.

Танловда ғолиб деб топилган дастур, дарслик ва қўлланмалар услубиёти билан биргаликда Республика ўқув-методика маркази режасига киритилади ҳамда «Ўқитувчи» нашриёти орқали режадан ташқари чоп этилиши назарда тутилади.

Республикамизда таълим-тарбия рус тилида олиб бориладиган ўқув-тарбия муассасаларида, ўрта махсус ва олий ўқув юртларида, илмий-тадқиқот муассасаларида меҳнат қилаётган шу соҳанинг мутахассислари танловда ўзлари яратган давлат тилини жадаллаштириб ўргатиш бўйича қўлланма ва дастурлари, умумтаълим мактабларида Давлат тилини чуқурлаштириб ўргатиш дастурлари, дарсликлари ва ўргатиш методикаси, (услубиёти), мактабдан ташқари муассасалар, факультативлар, курслар, тўгараклар учун яратган дастур ва қўлланмалари билан иштирок этишлари мумкин.

Ташкилий қўмита танловда иштирок этувчи соҳа мутахассисларидан ўз ишлари (дастурлар, дарсликлар, қўлланмалари)ни қуйидаги манзилга юборишларини сўрайди:

ТОШКЕНТ — 27, ЎЗБЕКИСТОН КЎЧАСИ, 80-УЙ. РЕСПУБЛИКА ЎҚУВ-МЕТОДИКА МАРКАЗИ.

ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ РУС ТИЛИДА ОЛИБ БОРИЛАДИГАН МАКТАБЛАР, МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ ВА МАКТАБДАН ТАШҚАРИ БОЛАЛАР МУАССАСАЛАРИ УЧУН ДАВЛАТ ТИЛИНИ ЧУҚУРЛАШТИРИБ ЎРГАНИШ БЎЙИЧА ДАСТУРЛАР, ДАРСЛИКЛАР ВА ҚЎЛЛАНМАЛАРНИ, ЎЗБЕК ТИЛИГА ЖАДАЛ ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ЯРАТИШ БЎЙИЧА ОЧИҚ ТАНЛОВ ҲАҚИДА

НИЗОМ

1. ТАНЛОВНИНГ МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАЛАРИ

Ўзбек тилига Давлат тили мақомининг берилиши, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва республикада «Таълим тўғрисида»ги Қонуннинг қабул қилиниши халқ таълими тизимидаги таълим-тарбияни янада ривожлантириш истиқболларини яратиб берди. Жумладан, республикадаги русийзабон аҳолини Давлат тилига ўргатиш, мактаб ва мактабгача тарбия муассасаларида ўзбек тили таълимини такомиллаштириш ва тубдан янгилаш вазифаларини қўйди.

Ўзбек тилига Давлат тили мақоми берилгандан буён ўтган давр ичида таълим рус ва бошқа тилларда олиб бориладиган ўқув-тарбия муассасаларида ўзбек тилининг нуфузи кўтарилди, унга ҳурмат ва эҳтиром билан қараш, маънавий эҳтиёж сезиш кайфиятлари кучайди. Шу асосда таълим-тарбия даргоҳлари учун даврга мос дастурлар, дарсликлар ва бошқа ўқув-методик адабиётлар яратилмоқда. Замон талабларидан келиб чиққан ҳолда бу соҳада бошланган ишларни янада жадаллаштириш зарурати сезилмоқда.

Танловдан асосий мақсад — Республикадаги русийзабон аҳолининг Давлат тилини эгаллашлари учун янада кўпроқ имконият яратиш, шу муносабат билан мактаблар, мактабгача тарбия ва мактабдан ташқари муассасалардаги ўзбек тили таълимини янада яхшилаш ва такомиллаштириш, улар учун янги дастур, дарслик ва бошқа ўқув қўлланмалари яратиш, Давлат тилига жадаллаштириб ўргатишнинг зарур методикасини тезкорлик билан ишлаб чиқиш, бу муҳим ишда шу соҳа мутахассисларининг фаол иштирок этишларини таъминлаш ва уларни рағбатлантиришдан иборат.

2. ТАНЛОВГА ТАҚДИМ ЭТИЛАДИГАН ИШЛАР ШАКЛИ ВА МАЗМУНИ

Танловга халқ таълими тизимининг қуйидаги бўғинлари учун мўлжалланган дастур, дарслик ва қўлланмалар тақдим этилади:

а) мактабгача тарбия муассасалари учун Давлат тилига жадал ўргатиш дастури, унинг методикаси ва қўлланмалари;

б) таълим рус тилида олиб бориладиган мактабларнинг I—XI-синфларида ўзбек тилини чуқурлаштириб ўрганиш дастури, дарсликлари ва методик қўлланмалари;

в) мактабдан ташқари муассасалар, факультативлар, курслар, тўгараклар учун Давлат тилини жадаллаштириб ўргатиш дастурлари, қўлланмалари ва уларнинг методикаси.

Танловга ҳар бир йўналиш бўйича ишлар яхлит мажмуа (комплекс) тарзда тайёрланиши ва тақдим этилиши талаб этилади. Қўлёзмалар танлов ҳайъатига уч нусхада, қоғознинг фақат бир томонига машинканинг 2 интервал ёзувида ёзилган ҳолатда тақдим этилади.

Танловга тақдим этиладиган ишлар шаклан ва мазмунан ушбу Низомнинг «Танловнинг мақсади ва вазифалари» қисмида таъкидланган вазифаларга мос бўлиши шарт. Дастур, дарслик ва қўлланмаларнинг ҳажми амалдаги талаб ва қоидалар доирасида бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Танловга тақдим этиладиган ишлар рамзий белгиланади, муаллифларнинг исм-шарифлари алоҳида хат жилдларга солинган ҳолда танлов якунигача сир сақланади. Бунинг учун ҳакамлар ҳайъати жавобгардир.

3. ТАНЛОВНИНГ ТАШКИЛ ЭТИЛИШИ

Танловни ташкил этиш ва унинг ўтказилиши билан боғлиқ барча масалаларга раҳбарлик қилиш учун ташкилий қўмита тузилади ва Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланади.

Танловга тақдим этиладиган ишларни холисона ва малакали баҳолаш учун республикадаги шу соҳанинг етук мутахассислари, тажрибали услубиётчилари ва тажрибали муаллимлардан иборат ҳакамлар ҳайъати таркиби Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланади. Ўз ишлари билан танловда иштирок этаётган кишилар ташкилий қўмита ва ҳакамлар ҳайъати таркибида бўла олмайдилар.

Танловнинг ўтказилиш муддатлари Халқ таълими вазирининг буйруғига асосан белгилаб қўйилган бўлиб, ишлар 1994 йил 1 апрелгача қабул қилинади. Танлов 1994 йил 1 майгача якунланади. Қоидага кўра, танловда якка шахслар ҳам, жамоалар ҳам ўз ишлари билан қатнашишлари мумкин.

4. ТАНЛОВ ҒОЛИБЛАРИНИ РАҒБАТЛАНТИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган ҳакамлар ҳайъати 1994 йил 1 майгача танловга тақдим этилган ишлар ҳақида якун чиқаради ва вазирлик тасдиғига тақдим этади. Танлов якунлари Республика Халқ таълими вазирининг буйруғи билан тасдиқ этилгандан кейингина ҳақиқий ҳисобланади.

Танлов ғолибларини рағбатлантириш учун қуйидаги мукофотлар белгиланади (Дастур, дарслик ва қўлланма учун алоҳида ўрин берилади):

а) мактабгача тарбия муассасаларида Давлат тилига жадаллаштириб ўргатиш дастури ва қўлланмасини яратганлик учун
Битта 1-мукофот:
дастур учун — 100000 сўм;
қўлланма учун — 200000 сўм
Битта 2-мукофот:
дастур учун — 70000 сўм;
қўлланма учун — 100000 сўм.
Битта рағбатлантирувчи мукофот:
дастур учун — 50000 сўм;
қўлланма учун — 60000 сўм.

б) умумтаълим мактабларининг I—XI синфларида Давлат тилини чуқурлаштириб ўргатиш дастури, дарсликларини ва уларнинг методикасини яратганлик учун
Битта 1-мукофот:
дастур учун — 100000 сўм;
қўлланма учун — 200000 сўм;
дарслик учун — 300000 сўм.
Битта 2-мукофот:
дастур учун — 80000 сўм;
қўлланма учун — 100000 сўм;
дарслик учун — 200000 сўм.
Битта рағбатлантирувчи мукофот:
дастур учун — 50000 сўм;
қўлланма учун — 70000 сўм;
дарслик учун — 100000 сўм.

в) мактабдан ташқари муассасалар, факультативлар, курслар, тўгараклар учун Давлат тилига жадаллаштириб ўргатиш дастури ва қўлланмасини яратганлик учун
Битта 1-мукофот:
дастур учун — 100000 сўм;
қўлланма учун — 200000 сўм.
Битта 2-мукофот:
дастур учун — 70000 сўм;
қўлланма учун — 100000 сўм.
Битта рағбатлантирувчи мукофот:
дастур учун — 50000 сўм;
қўлланма учун — 60000 сўм.

ҲУҚУҚ-ТАРТИБОТ САБОҚЛАРИ

Тошкент шаҳар А. Икромов туманидаги 106-ўрта мактабда маҳалла, кенг жамоатчилик билан ҳамкорлик қилиш яхши йўлга қўйилган. Биргина мисол. Ўсмирлар ва ёшлар ўртасида жиноятчилик содир этилмаслиги учун ҳафтанинг ҳар чоршанба куни туман ички ишлар бўлимидан мутахассислар келиб, ўқувчилар билан суҳбатлар ўтказишади, уларни қизиқтирган саволларга жавоб берадилар.

Келажак авлод тарбияси йўлида қилинаётган бу хайрли ишнинг самараси чакки бўлмаяпти. Айни пайтда ушбу мактаб таълим-тарбия борасида тумандаги энг илғор илм масканларидан бири.

СУРАТДА: тумандаги ўсмирлар ва ёшлар жиноятчилиги билан шуғулланувчи милиция лейтенанти Убайдулла Бозорбоев ўқувчилар даврасида навбатдаги машғулотни ўтказмоқда.

У. ҚЎШВОҚОВ олган сурат.

Таҳририятга мактуб

ЗАМОНАВИЙ ЭРТАК

Ҳурматли таҳририят! Мен сизларга сўнгги уч йил ичида яратилган, аммо ҳали кўпчилик эшитмаган янги бир замонавий эртакни йўлламоқдаман. Шунчаки йўталиб қўйишда ҳам мақсад бўлганидек, эртакни ўқиганлар зора ниятимни англашса. Жилла қурса, бош қаҳрамонлар бир оз хижолат чекишса...

— Бир бор экан, бир йўқ экан, шу замонда, Жарқўрғон деган томонда 277-хўжаликлараро қурилиш ташкилоти бўлар экан. Унинг иш услубига ҳеч ким, ҳатто, ўз ишчилари ҳам тушунмас экан. Асл вазифаси қишлоқ жойларда бежирим замонавий бинолар қуриш бўлган бу ташкилот биратўла бир неча қурилишни бошлаб, аҳолини туганмас интиқликларга гирифтор қиларкан. Негаки, улар қўл урган иш ярмига етганда тўхтаб қолаверар экан.

1990 йил ўша ташкилот тумандаги 20-мактабга икки қаватли илм маскани қуриб берамиз, деб баҳоли қудрат ишлаб турган бинонинг ярмисини бузиб ташлабди. Илк кунлардаги бунёдкорлар шижоатини кўрган аҳолида «Хайрият, болаларимиз янги мактаб биносида ўқишаркан», деган фикр туғилибди. Дарвоқе, 3 йил ичида бинонинг биринчи қавати қад ростлабди. Бироқ шундан кейин қурилиш тақа-тақ тўхтаб қолибди. Бинокорлар номаълум томонларга ғойиб бўлишибди.

Ана ўшандан буён қишлоқ аҳли уларни қидирмаган жой қолмабди. Ҳатто, вилоят, туман газеталарида ҳам улар қидирилаётганлиги ҳақида «эълон»лар берилибди. Унга жавобан қурилиш тресги бошлиғи Хушбоқ Тошқулов, 277-хўжаликлараро қурилиш ташкилоти бошлиғи Оғабек Турдиқуловдан «Қурилиш материаллари қимматлашиб кетди, маблағ йўқ» қабилидаги узуқ-юлуқ гаплардан бўлак садо чиқмабди.

Алқисса, ҳозир қишлоқнинг юзлаб болалари эски мактабда икки сменада ўқиб, ёзда осмондан қор кутгандек, янги мактабнинг битишини интизорлик билан кутиб ўтиришган экан.

П. СОЛИЕВ,
журналист.

ТАҲРИРИЯТДАН: Одатда халқ эртаклари ҳамиша ижобий якун топади. Бас, шундай экан, биз ушбу замонавий эртакдаги лоқайдлик олдида жонкуярликнинг қўли баланд келишига ҳам умид боғлаб қоламиз.

ЭЪЛОН

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти «Мактабгача тарбия муассасалари ва қуйи синф ўқувчилари сўзлашув нутқини ўстириш ва тилларни ўргатиш муаммолари» илмий тадқиқот лабораториясига катта илмий ходим лавозимида ишлаш учун танлов эълон қилади.

Танлов муддати 1 ой (Танлов эълон қилинган кундан бошлаб).

Институт манзилгоҳи: Тошкент шаҳри, Глинка кўчаси, 3-уй, индекс: 700064, телефон: 55-50-95.

ҚУТЛУҒ САНА

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг қозоқ филологияси бўлими ташкил этилганига 40 йил тўлди. Ўтган давр мобайнида факультетни кўплаб олиму фозиллар, дунёга донғи кетган шоиру ёзувчилар, маҳоратли педагоглар битириб чиқди. Улар бугунги кунда нафақат республикамизда, балки қўшни жумҳуриятларда ҳам эл-юрт хизматига камарбастадирлар.

Яқинда институтда факультет юбилейига бағишланган илмий кенгаш ўтказилди. Анжуманни институт ректори К. Юсупов очиб, ўзбек-қозоқ халқлари дўстлигининг мустаҳкам ришталари тўғрисида илиқ фикрлар билдирди.

Филология фанлари номзоди, профессор Туроп Айдаров факультетнинг босиб ўтган шонли йўли, илм-фан соҳасидаги ютуқлари, ўқув-ўқитув ишларининг диққатга сазовор жиҳатлари, талабалар ва илмий жамоанинг айни кундаги фаолияти хусусида маъруза қилди.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирининг ўринбосари Б. Қодиров, Тошкент давлат иқтисод университетининг профессори Ҳ. Салимов, Тошкент давлат Техника дорилфununининг профессори Н. Ўткирбоев ва бошқалар қозоқ филологияси жамоасини қутлуғ сана билан муборакбод этишди.

Мухбиримиз.

ҚУТЛАЙМИЗ!

Ҳурматли Шавкат ХЎЖАЕВ!

Сиз меҳнат фаолиятингизни ёшларга устозлик қилишдек шарафли ишдан бошладингиз. Жамоамизда жисмоний тарбия ва ёшларнинг соғлиғини сақлаш бўйича етук мутахассис ҳамда камтарин инсон сифатида танилдингиз.

Ушбу улуғ айём — таваллуд кунингизнинг 50 йиллиги нишонланаётган кунда Сизга соғлиқ-саломатлик, тинчлик-омонлик ва узоқ умр тилаб қоламиз!

А. Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш марказий институти жамоаси.

Ҳурматли Малика опа ШЕРАЛИЕВА!

Биз Сизни олижаноб инсон, ўзбек тили ва адабиёти фани билимдони, жонкуяр мутахассис сифатида ҳурмат қиламиз ва қадрлаймиз.

Азиз ҳамкасб! Бугун Сизнинг туғилган кунингизга 50 йил, туманимиздаги 10-мактабда фаолият кўрсатаётганингизга 30 йил тўлиши муносабати билан самимий қутлаймиз ҳамда узоқ умр ва сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Сариосиё тумани ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчилари.

ЖАМҒАРМАНИНГ ФАРҒОНА БЎЛИМИ ТУЗИЛДИ

Фарғона вилояти ҳокимиятининг биносида «Соғлом авлод учун» Халқаро хайрия жамғармасининг таъсис йиғилиши бўлиб ўтди. Унда халқ таълими, соғлиқни сақлаш ходимлари ҳамда ишлаб чиқарувчи катта ташкилот ва корхоналарнинг вакиллари қатнашдилар. Йиғилишда мазкур жамғарманинг Фарғона вилояти бўлими тузилди. Унга Фарғона вилояти ҳокими Мирзажон Йўлдошев раис этиб сайланди. Тошлоқ районидаги 22-ҳунар-техника билим юрти директори Нурулло Худойберганов эса бош директор этиб тайинланди. Жамғарма ҳисобига шу куни корхона ва ташкилотлардан 42 миллион сўм пул ўтказилди.

Ўз мухбиримиз.

ЭЗГУЛИК ЙЎЛИДА

Шарқ маърифатида тарбия йўллари кўп ва улар эзгуликка йўғрилгандир. Айниқса, нутқи ривожланмаган, онадан нуқсонли туғилган болаларни жамиятга мос фарзандлар қилиб етиштиришда шарқ олами дунёга ўз тажрибаси билан машҳурдир. Албатта, ундан илгари Шарқда нуқсонли болалар кўп бўлган, деган маънони англамаслик керак.

Айтиш лозимки, нутқи ривожланмаган болалар нутқини ўстириш бўйича шарқда тўғри ва истиқболли тажрибалар кўп синовдан ўтган. Шунга кўра, оврўполик мутахассислар шарқ тажрибасига суяниб, ўзларида мавжуд бўлган соғлиғи заиф болаларни касбга йўналтириш, уларнинг нутқини ўстириш масалаларини ҳал этишда шарқ тажрибасини қўллашга катта эътибор беришган.

Туркистон босиб олинганига қадар ҳар минг киши ҳисобига битта нутқи ривожланмаган бола тўғри келган бўлса, собиқ шўролар ҳукумати даврида бу рақам 180 нафарни ташкил этди.

Эндиликда республикамизда 50 дан ортиқ нутқи ривожланмаган болаларни тарбиялаш мактаби, мактаб-интернат ишлаб турибди. Тошкент шаҳрида эса бугунги кунда ўндан ортиқ мактаб-интернатлар фаолият кўрсатаяпти. Чилонзор туманидаги 66-ёрдамчи мактаб ана шундай илм ўчоқларидан биридир. Яқинда тарбия масканининг ташкил топганига 60 йил тўлди.

Нутқи ривожланмаган болаларнинг жамиятда ўз ўрнини топиб олишларида У. Умарова, Д. Нурматова, Т. Павлик, Т. Радзянова, М. Сайдалиева, Х. Асатуллаев, А. Ғозиева, М. Бобожонова, Р. Ҳакимов, Ф. Иброҳимова, Р. Ғаниева каби мураббийлар фидокорона меҳнат қилишмоқда.

Айни пайтда бу мактабда барча маърифий ишлар тўғри йўлга қўйилган. Илм масканида 264 нафар нутқи ривожланмаган бола таҳсил кўраяпти.

— Имкониятлардан келиб чиқиб ёшларга таълим-тарбия бермоқдамиз, шунингдек, касб-ҳунар ўргатмоқдамиз. Илм даргоҳимиздаги тарбияланувчиларга дурадгорлик, темирчилик, тикувчилик, муқовасозлик каби ҳунарлар ўргатилмоқда. Бунинг учун барча шароитлар мавжуд. 37-, 27-, 18-ҳунар-техника билим юртлари ҳомийлик вазифаларини яхши адо этишмоқда, — дейди илмгоҳнинг раҳбари Саид Олимович Трасинов. Иш юритишимизда маълум муаммолар ҳам учраб турарди. Лекин республика раҳбариятининг ёшларга ғамхўрлиги туфайли бундай муаммолар ўз ўрнида ҳал бўлмоқда. Ёшларимизнинг кўнгилдагидек илм олишлари учун барча имкониятлар мавжуд. Ниятимиз битта — у ҳам бўлса, нуқсонли болаларимиз камроқ туғилсин, уларнинг қалби ҳеч қачон ўксимасин!...

М. ХЎЖАЕВА.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институти жамоаси умумий педагогика кафедраси профессори, педагогика фанлари номзоди, республика миқёсидаги шахсий пенсионер

Зокиржон Мирфайзи ўғли
МИРТУРСУНОВ

вафот этганлиги муносабати билан оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги,
Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси.

Бош муҳаррир: Саъдулла ҲАКИМ
Таҳрир ҳайъати:
Умида Абдуазимова, Ашурали Аҳмедов,
Алишер Каримов, Ғаффор Маннопов,
Абдулла Орипов, Тотлимурод Отамуродов, Маҳкам Раҳмонов,
Маҳмуд Саидаҳмелов, Баҳром Қодиров, Бегали Қосимов,
Абдусами Ҳақбердиев /масъул котиб/.

МАНЗИЛИМИЗ:
Тошкент, 700083,
Матбуотчилар кўчаси, 32
ТЕЛЕФОНЛАР:
масъул котиб — 32-54-17,
хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58.
ИНДЕКС: 64595.

Рўйхатдан ўтиш тартиби №000040.
Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги "Шарқ" нашриёт-матбаа концерни.
Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй.

Буюртма Г—653 91379 нусхада босилди, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 20.00. Босишга топширилди 20.00. 1 2 3 4 5 6.